

I. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

FŐMUNKATÁRS
MIKSZÁTH KÁLMÁN.

BUDAPEST, JANUÁR 3.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek:

Egész évre	16 korona.
Félévre	8 korona.
Negyedévre	4 korona.

A «Világkronika»-val
negyedévenként 80 fillérrel
több.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldíj is esatolandó.

MILYEN SZERENSÉST HOZ AZ ÚJ ESZTENDŐP — Ogermá Károly rajza.

LYRAI VERSEK.

Az éjszakában.

Lázban reszketve, halotthalványan
Gondok álmodott, sejtett csókra
Az éjszakában.

Nyughatlan, zajongó szívemre szállnak
Forró, sohase teljesülő vágyak
Az éjszakában.

Köröttem esőnd, ijesztő némaság van,
S én dalt hallok s szívet dobogni érzek
Az éjszakában.

Uj színek.

Uj színeket érzek a kék levegőben,
Halkan leboruló, nehéz kődön át,
Napsugaras utak nyílnak meg előttem
S lehullanak a halk, az erőtlén,
A színehagyott, bús melódiák.

A halvány virágok szirmát felejttem
S a bágyadt csókot a virágkehelyen.
Uj színeket érzek, új nótát tanultam
S tűzvörös fényvel ragyogja be útam
Az új, a magasztos, a nagy szerelem.

Elválás.

Hagyd a csókot, a suttogást.
Hidd el, csak fáj most nekem ez,
Emeld föl bátran a fejed,
Nézz rám. Úgy-e már nem szeretsz?

Míg oda voltam, belopóztam
A szívedbe valaki más.
Odáig látok. Ne tagadd.
De ne félj. Hisz' nem vagy hibás.

Én is másnak a kebeléről
Szakítottalak el. Tudom.
Ifjú vagy. Szép vagy. Mért is jönnél
Velem a megszokott úton?

Mért is követnél bizó hittel
Át egy viharos életem?
Nem vagy külön a többenél,
Látom. De ez a végzetem.

Csókolj meg. Így. A hogyan szoktad,
Hünyd le még csodás kék szemed,
S most búcsúzzunk fölemelt fővel,
Ószinte szóval. Ég veled!

Farkas Imre.

FELEDNI VÁGYOM.

Lelkem mély zengésű fehér harangja
Magát sirató fájjal kongja:
Világomat vesztettem a világon,
Nem kell az emlék, én feledni vágyom.

Feledni vágyom a port, melyből lettem,
Az életet, mely zűg fölöttem,
Az álmot, mely karjával most is áfón,
Én magam magamat feledni vágyom.

Elmúlt szerelmek visszaremlő árnya
Ne kopogtasson éjszakámba.
Én magam magamnak nagy terheképen
Gúnyasztok bánatom és erdejében.

Jót kértem: roszt adtak a hatalmak,
Engem az angyalok is esáltak.
Isten tán örök gúnynak vert vizére,
Hogy csak szegyénytől égjen arezom vére.

Feledni vágyom. Omolj rám kaczagva,
Örök felettség hús patakja.
Oltogasd lámpásaim gyújthatatlan,
Ne járjon vissza minden múlthatatlan.

Dobjatok, idő-szelek, nagy előre,
A múltat elhagyott jövőbe.
Tán más csillag alatt nem ver az átok,
Ha hozzám hasonlókat nem találók.

Oláh Gábor.

A FEKETE VÁROS.

REGÉNY.

(Folytatás.)

IRTA MIKSZÁTH KÁLMÁN.

A bíró egy jalkiáltással a hóra zuhant. Görgey csak ennyit látott az egészéből, megfordult és méltóságát, szilárd lépésekkel indult haza. Egy szót se szólt útközben, csak sebesebben ment a szokottnál. A két hajdu némán követte s alig bírt utána loholni. Egy kis szél támadt. A Nahoreból titokzatos zűgás keletkezett, az elhagyott Durst-patak megint előkerült a falunál s az innenső partján a megszáradt nádak fázékonyan zörögtek, míg szemben a nap vörvörös gömbje szemmel láthatóan csúszott az ég alján egyre lejjebb-lejjebb. A Görgey arca mind-mind sötétebb lett, mikor beléptek otthon a kapun, odaszólt Kovácsnak:

— Új hamar egy lóra, tudj meg, mi történt a bíróval, s tégy rögtön jelentést.

A löcsei bíróval pedig az történt, hogy a golyó a harmadik és negyedik balborda közt hatolt be (a hogy az a jegyzőkönyvből kiténik), a hajtók és a vadász urak rögtön odaszaladtak, de a mi különös eset s annálékban sehol elő nem fordul, a helyett, hogy a vérzést elállítanák és a sebet hirtelen bekötöznék, minden keresztényi könyörülettel eltekintve, a szász urak susogva tanácskozni kezdtek egymással, úgy látszik, Nustkorb András uram vitte a szót köztük, a tanácskozásban csak a hevesebb Brewer Mátyás nem vett részt, hanem a hajtókát bujtogatta.

— Hajrá! Utána fiúk, fogjátok el a gyilkos zsványt!

— Ne okoskodjék, — intette le Nustkorb. — Mit gondol kegyelmed, micsoda következményei lennének annak a városra nézve, ha a megye területén az alispánt elfogni merészelnék.

Még egy-két perczig tanácskoztak s akkor aztán egyszerre fölkapták hármán a megsebesült nemzeti Kramer Károly bíró uram ő kegyelmét és szaladni kezdtek vele a Görgey-földek irányában. Nustkorb András uram a fejét fogta, Gygles József a derekát nyalálolta át, Griff Lőrincz ellenben a két lábát tartotta. A szegény sebesült rimázkodott, hogy ereszkék el, tegyék le, hagyják meghalni, ne kinezák, de ők csak mentek vele, a hogy tudtak, lihegve, izzadó üstökkel vitték, vitték az úgynevezett répa-földeken át a Klokoecsig. A vér mindenütt csepegett, a merre vitték s vörös csíkot hagyott a fehér havon. Nagy fájdalmi lehetek a szegény bírónak, kivált a zökkenőknél felordított és a száján is elindult a vér. A derék szász urak azonban mégse tették le, hanem valóságos futásnak eredtek, megkerülték a Klokoecsiget is és most, hogy egy szabályos négyeszet járjanak be vele, az országút felé tartottak, mialatt a test hűlni kezdett és a vérzés is szünőfélben volt. Szemei befelé fordultak, már alig volt benne élet szegényben.

— Nyomogassa meg egy kicsit, Gygles uram, — figyelmeztette a szenátor.

— Nem vagyok én hóhér, — tiltakozott a gyógyszerész. — Megteszem a városomért, a mit lehet, de ez már kegyetlenség volna.

— Ejh, nem szabad azt úgy felfogni. Férfiak vagyunk. Ő kegyelme a városért élt, a legszebb befejezés, ha most a városért hal meg. Tartozunk neki azzal, — vélte Nustkorb András uram, — hogy rásegítsük erre.

S ezzel ő maga hajlott le, megnyomogatta a lágyékát, mire megint permetezni kezdett a vér s már nem véres vonal, hanem csak elszórt piros pettyek jelezték különös útjukat.

Egyszer azután azok is megszűntek. A löcsei bíró meg volt halva.

— Vége van, — sóhajtott fel Nustkorb uram, sajnálkozással nézve hol a holtat, hol a havat. — Pályáját befejezte. Tegyük le.

Tiszteletteljesen vette le sapkáját s hajdonfővel állt meg a holtest fölött.

— Az örök világosság fényeskedjék kegyelmednek, — mondá ájtatosan. — Nagy kár, hogy több vér nem volt kegyelmedben!

Azzal odaintette a hajtókát s beküldvén egy Kadulik nevű kapuórt, hogy siessen a városba és hozzon szánt, melyen a bíró testét hazaviszik; a többiekhez ekképen szólott, illendő méltósággal, a mint Löcse város szenátorához illik:

— Löcse város népei, a kik jelen vagytok, ime, figyelmézetek benneteket, nézzétek meg és mérjétek ki lépéssel ezt a területet, melyet a bíró uram vére kerít körül, talán van is egy zolstock kegyelmednél, Brewer Mátyás uram. Úgy nézem, csinos darab, megvan egy *lanus*.* De ha nincs is meg, többet nem lehetett. Hasztalan, kevés vér volt a boldogultban, nagyon kevés vér.

— Pedig mennyi veresbort ivott szegény, — kottyant bele Trück Mihály.

— Kicsike test volt, — folytató a szenátor, — túlságosan kicsike test, mindamellett sok esze volt, igen sok esze, kár, hogy nem változott át most az utolsó pillanatban vérré. A mit azonban lehetett, megtettük. Fölemelt fejvel vihettük őt vissza a város kapuján. Minden megtörtént, most már csak az van hátra, hogy addig is, míg a hivatalos helyszini szemle megtörténik, jól megnézzétek a helyet, hogy esetleg esküt tehettek rá, mekkora volt, ha netalán valamely hirtelen támadó eső vagy újabb hó elmosná a nyomokat, minthogy ez a darab föld ezentúl már Löcse városának véren szerzett területévé változott.** Nem ártana Trück uram, ha addig is egy kis protokullumot venne fel és legalább feljegyezné a jelenlevők neveit.

Mindez pedig kegyetlen, hihetetlen és a melletti együgyű dolognak is látszik, komoly ábrázattal elbeszélve, s még csodálatosabb színben tűnik fel, ha hozzáteszszük, hogy e területet maig is bírja Löcse város, de ha visszamegyünk a történelemben, igazat kell adnunk Nustkorb András uramnak, a kinek az őt újjában voltak a szászok jogai s a ki mint fanatikus bensülött és szenátor, minden eszközt megragadott a kulcsos város erejének és hatalmának gyarapítására.

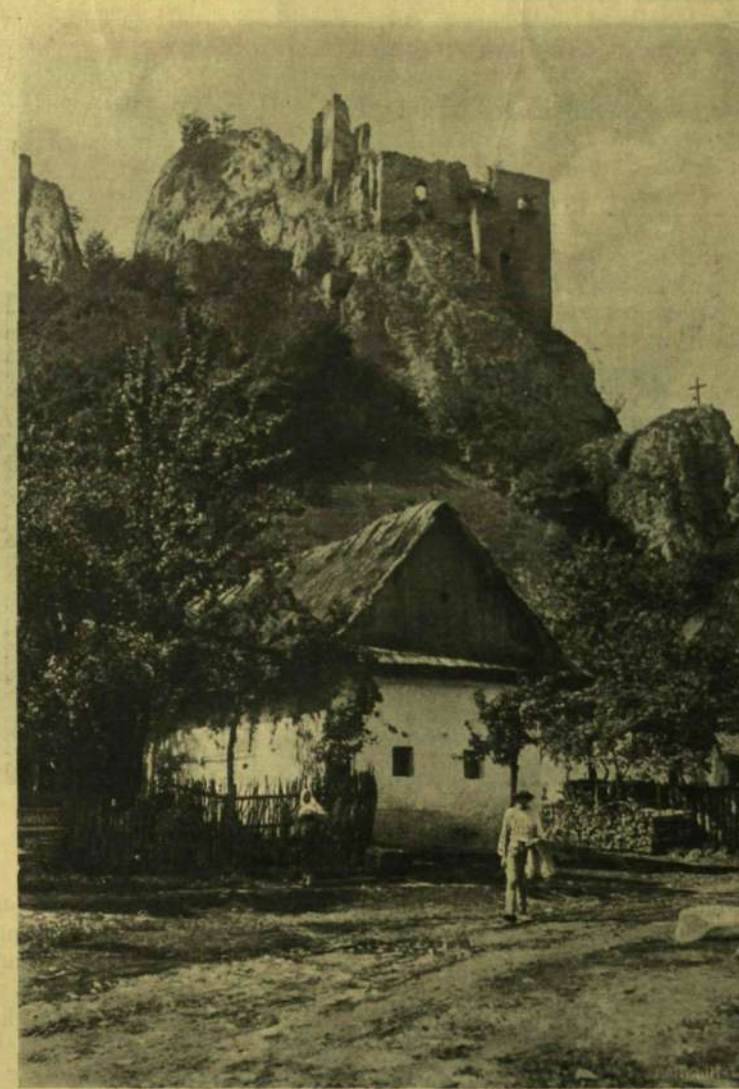
Tisztelet, becsület adassék a Nustkorb éles és gyors elméjének — hát úgy volt az, hogy mikor a löcsei határt igazították, Róbert Károly király idejében, Csák Máté leveretése után, nekik jóval kisebb határunk volt, mint a mostani. Az akkori löcsei bíró Jób, Péter fia nem lévén vele megelégedve, alázatos folyamodványt vitt fel egy küldöttséggel Visegrádra a királyhoz, melyben előadja vala, hogy ők csak a nagy köig kapták határukat, holott pedig a Marovka-dülőig illetné őket a föld, mert egész odáig ők védelmezték a határt s csak azon túl a vár-

* Egy *lanus* 34 királyi hold.

** Id. Görgey István: *A Görgey-nemzettség története*-ben ekként beszél el a szájhagyományt: *«Az alispán és a polgármester, ki-ki a maga területén vadászván, Görgeynek egyik kedvenc kutyája átszaladt a megyén, be a löcsei határba. Erre a polgármester agyonlőtte a kutyát, az alispán pedig a polgármestert. Ekkor a még hevenyében is okos és körültekintő vadásztársak felkapván meglőtt polgármesterük holtestét, vele betörték a görög határba s abból annyi földet, a mennyit ma is az említett négy-szög befoglal, szaladvást megkerülvén, ezzel azt az akkori idők szokásjoga szerint megszerezték városuknak véren.»*

OROSZLÁNKŐ.

LEDNICZ.

VÁGVÖLGYI KÉPEK.

megye; a legutoljára is Csák Máté hadait egész a Marovkáig kergette a város drabantjai élén a főbíró (maga az alulirott Jób, Péter fia), ki ott a Marovka-dülőnél sebet is kapott, Trebel Gergely, Hain Miklós, Zellerbeck Tamás királyi katonák, kik e csapatban segítségükre voltak, valamint más tanúk is, még figyelmeztették a bírót, hogy véreik, a mint hogy valóban vértócsa volt alatta a Marovka-dülő kezdeténél, stb.

Ő Felsője, úgy látszik, kegyesen fogadta a löcsei deputációt s elolvastván alázatossal supplicációjukat, mintegy utasításul sajátkezűleg írta rá: *«Effusio sanguinis iudicis Lewchovia terræ acquisitionis vigorem obtineat.»* (A löcsei főbíró vérenek földszerző erő adassék.)

Most már megvolt a határnagyobbítás, de a király szeljegyzete is ki tudja mire lesz jó, ha nem használ, nem árt, s rendre becsúsztaták az V. István által adott kiváltságok és jogok lajstromába, valahányszor azokat a következő királyok alatt megerősítés céljából bemutaták. A királyok vagy észre nem vették és akkor rendben volt, vagy észrevették és értelmetlen számarványnak tartották, a mit nem veszedelmes aláírni és ebben az esetben is rendben volt.

VI. FEJEZET.

(Löcse város gyászban van.)

Löcse városában villámként híre futott a nevezetes vadásznak, melyet késő emberöltők is akként emlegettek, hogy *«elesett benne: egy szarvas, egy kutya, egy nyúl és egy bíró.»* Kadulik, a városi kapuőr, a ki szánért jött haza és a villicust (a városi gazdát) kereste az egyes borívó helyeken, hogy fogasson be, telelár-mázta az utcákat:

— Meghalt a bíró. Megölte a bírót a viceispán. Leesett a város koronája! Sirjatok löcseiek!

Lőn nagy felháborodás és zűrzavar. A házak önteni kezdték az embereket, kik nagy csapatba gyülekeztek a városháza előtt, riadtan, sápadt arcokkal. Mi történt? Hogy a bírót ölték meg? Hol? Ki? Mikor? Miért? Hogy? Soha még püspök szava se volt oly becses és nagy horderejű, mint most egy hitvány kapuőr. A ki azonban nem ért rá sokat lefetyelni, hanem futott, futott kocsmától kocsmáig, míg végre megtalálta a villicust, Unglád Kristóf uramat a *«Pacsirtá»*-nál, egy kupa szerednye hor mellett, nagy disputába keveredve a megyei várnagygyal, ki is hallván a kapuőr lihegve elmondott szavait, felkiáltott:

— Te Kadulik, te rézseg vagy! — s felugorván, hogy pofonüsse, a mint az ütéshez meglendíté karját és felsötétést, ő esett végig a padozaton, a miből kislült, hogy ő a rézseg.

Az utcán ezalatt tanácstalanul, bizonytalanságban hullámzott a tömeg, egymástól kérdés-közdődvé. Megriadt szenátorok és patriciusok gyülekeztek a városházára díszes bundákban. Az árkádok alatt olyan volt a tolongás, hogy egy lakatosinas-gyereket valóságosan agyon-gázoltak. Némelyek a pixedárius után szaladtak, más csoportok ellenben, kivált a fiatalság, kifelé igyekezett a város kapuján. Egy fiatal-ember eközben lóra ült s csak nagy nehezen tudott keresztülhatolni a sokaságon.

— Majd mindjárt hozok én hírt, — szólott le az ismerősöknek.

Csinos, délcezes legényke volt, valódi szász típus, hullámos szőke fürtök omlottak le a piros leffentyűs nyest kalpag alól, sötétzöld Wammest* viselt, koczkás dobin ujjakkal, testhez álló zsinórtalan nadrágot, alacsony szárú sárga csizmát. A Wammes fölött panyókára

* Nyakig begombolható mellény, melynek úja rendszerint másszínű szövettel volt, nyáron pedig ujjatlanul viselték a szászok.

vetett, rókával bélelt, szegszinű német köpeny egészíté ki ruházatát.

— A fiatal Fabriczius, — suttogták.

— Jól üli meg a lovat, — jegyezték meg, a kik utána néztek, a mint kijutván az ember-áradatból, megindította a vadserest.

Sokan még nem hitték, üres hír lesz az egész, valami gézengúz naplopó akarja felültetni a várost, ki merné Löcse bíráját bántani, lehetetlenség az. De ime, egy szán vág magának utat most, benne ülnek Gosznovitzer és Brüneck tanácsnok uraimék, a másik utána következő szánon pedig fákllyakkal ellátott hajduk esörtetnek el lóhalálában. Istenem, Istenem, hát mégis igaz lesz!

Az örutoronyban a Stadtpfeifer dobolása és kürrivalgása hangzik fel. Ez a napnyugtát jelenti, a kulcsos város kapui bezárandók.

Egy csoport megkaparította valahol Kudelikot. Mindenki Kudelikot akarta hallani. Óriási tolongás támadt körülé. A Thurzó-házból hamarosan kihoztak egy asztalt, arra állították rá Kudelikot, hogy beszéljen, de Kudelik már akkor annyira el volt rekedve, hogy az édesanyja se értette volna meg a szavát. Csak jelekkel mutogatta, hogy kampez a bírónak és hogy a golyó hova ment, meg az öklével (megfenyegetvén a vármegyeházat), hogy honnan jött.

Az est leszállt apránként. Némi köd is volt. A Scheiben-hegy felől hideg, metsző szél kezdett fújni. De azért a tömeg nem akart oszlani. A kóválygó hírek, melyek egyre változtak, kibővültek vagy átmódosultak, folytonos feszültségben tartották az idegeket. A városház tanácsstermben megvilágosodtak az ablakok, odagyülekeztek a szenátorok és patriciusok ebben a szokatlan órában, de ott se tudtak semmi bizonyosat.

Végre megint lódobogás hallatszott a távolból. A fiatal Fabriczius jön vissza. Ugyan hamar megjárta az utat. Nem esoda, torony-

TRENCSÉN.

irányában ment, el lehetett kerülnie a Scheiben és Tarlik közti völgyben kanyargó hosszadalmas országutat. Élénk mozgás támadt mindenfelé, míg végre előnyargalt párolgó, tajtékos lován és az összeverődött csoportnál megállott.

— Halljuk, halljuk!
— A hír igazat mondott, — kiáltá Fabricius messze hallható, esengő hangon, — Lőcse város bírja meg van halva.
Tompá morgás hömpölygött végig a sokaságban. Egy-egy üvöltést a maga zúgásával olvasztott össze a szél, csak némelyik volt kivehető értelem tekintetében.
— No, szépen kezdődik az esztendő!
— Meg van a város gyalázva.
— Ki ölte meg? Hogy történt az eset? Halljuk, halljuk!
— A Görgey alispán kutyája átszaladt a lőcsei területre, a bíró lelőtte a kutyát, az alispán pedig erre lelőtte a bírót.
— És mi lett az alispánnal? — rivallt közbe egy pár hang.
— Haza, Görgeyre menekült a gazember, — felelte a fiatal Fabricius szenvedélyesen.
(Folytatása következik.)

VÁGVÖLGYI VÁRAK.

A magyar lovagkor romantikája az ország egyik részén sem hagyott annyi emléket, mint a Vág völgyében. Ott portyáztak egykor, Trencsén várából kiindulva, Csák Máté emberei, erre volt Giskra csehjeinek legtöbb sásfészke, a hol a martalócok veszély idejére meghúzódtak, míg Mátyás kemény ökle szét nem riasztotta s a fegyelem jármába nem fogta őket. Csejthén lakott a régi Magyarország legszörnyűbb hírű asszonya, Báthory Erzsébet s a Vág sebes vizében fehérre mosdott leánykákon töltötte ki vérszomjazó örült szenvedélyeit.
A mint a gyönyörű kis magyar alföldről a vasút befordul a Vág völgyébe, sorban egymás után emelkednek a hegyek tetein a régi középkori várak romjai. Lipótvár egykor nagy katonai erősség, ma zord fegyház, Temetvény, az Ujlakyak, Thurzók, majd a Beresényiek vára, az ősi időkben elvesző múlttal, — innen menekült Franciaországba a kurucz-ügy vesztén Beresényi Miklós. Csejthe, melynek falait harmadfélszáz cseh martalóc vére festette be 1465-ben, Mátyás vezérének, Magyar Balázsnak hadai nyomán. Látták e várak Rákóczi s csak az utána következett korban lett belőlük dűledező rom. Feljebb, már a trencsényi határban Beczkó,

BECKÓ.

VÁGVÖLGYI KÉPEK.

Azóta harcoktól csendes e vidék, 1848-ban zaklatta fel rövid időre Hurbánék fölkelése, de ezt hamar elfojtották s ezután már csak a béke munkájának élt a vidék népe, mely túlnyomó részben tót ajkú ugyan, de ajkán ma is élnek még a régi hagyományok, mondák a várak urairól, dalok a kurucz-világról. Különben szorgalmasan művelik bőven termő földjeiket s csak az öregek mesélnek a fiataloknak arról, hogy azokban a kastélyokban, várakban, melyekben ma többnyire osztrák és cseh urak a gazdák, egykor büszke magyar nevek viselői csináltak az országnak politikát s keverték a harcokat.

AZ ELSŐ TÖKEPÉNZESEK.

A virágos Firenze történetének abban a korszakában, midőn letették alapjait a Santa Maria Novella és a Santa Croce egyházaknak, midőn elkészült a Signoria palotája s midőn Dante fiatalkorát élte, — a nagy társadalmi harcok és rázkódtatások e korszakában, a tizenharmadik század utolsó évtizedében esett meg az itt következő történet, méltó tárgy egy nagy drámaíró-tehetség feldolgozására.
Firenzében élet-halál harcra készült egymással az arisztokrácia és a demokrácia. A guelf urak, fényes győzelmet aratva a ghibellineken, le akarták törni a népuralmat, mely hosszú harcok árán megfosztotta őket hatalmuktól, és korlátlanul uralkodott a városon. Ekkor összeesküdött egymással Firenze huszonegy czéhe közül az öt középső rendű czéh, hogy végét vessen a lábra kapó oligarchiának. Giano della Bella nagykereskedő, nemes guelf-család szülötte, a kis-polgárság élére állt, s e nemes úr segítségével kardcsapás nélkül megtörtént a nagy átalakulás, mely alapvető törvényéhez segítette a demokráciát. Az 1293. év január 18-ikán kihirdették az Ordinamenti della Giustiziát, az »Az igazság rendszabályait«, melyek a város huszonegy czéhének kezére adták az államkormányzatot és polgári jogok tekintetében a közrendűeknél alacsonyabb fokra szállították a főrendűeket.
E »rendszabályok« kegyetlenül sújtották a lovagi rendhez tartozó gazdagokat. Minden főrend a kivételes törvények szerint való megítélés alá esett. Nem volt megválasztható semmiféle hivatalra még akkor sem, ha a huszonegy czéh valamelyikéhez tartozott s az igazságszolgáltatás keze kérlelhetetlenül sújtotta vagyonában és életében, ha megtorlásra méltó cselekedetet követett el a közrend bármelyik tagja ellen. Ha a főrendi sulyosan megsebesített vagy megölt valakit, az igazságszolgáltatás embere kivonult csapatával és földig rombolta házáat. A czéhbeliek letették szerszámait és fegyverben álltak, míg a bíróság

CSEJTHE.

ki nem monodta és végre nem hajtatta az ítéletet.
A középosztály teljes győzelme volt ez. A közrendűek alsóbb rétege, a »popolo minuto«, mely a czéhek egyikéhez sem tartozott, védve volt ugyan minden erőszak ellenében, de politikai képviselőhez nem juthatott. Nála csak a főnemességnek sorsa volt sulyosabb s Firenze városának egyik 1415. évi statútuma a büntetés egyik legsulyosabb nemének mondja ki, ha valakit a főrendűek sorába iktat. Mi sem természetesebb, mint az, hogy Firenze egykori urai nem adták meg magukat sorsuknak. Rágalommal és gyannúsítással konkolyt hintettek a nép és vezetői közé, kiknek egy és más okból amúgy is volt elég ellensége. Így esett meg, hogy egy népzendülés alkalmával a zavargók indulata Giano della Bella ellen fordult. Ez csillapítani akarta a háborgókat, de a tomboló sokaság szembe szállt vele. Gianot nemsokára ez eset után bírói szék elé akarták állítani ellenségei s volt benők annyi gúny, hogy az »igazság rendszabályai« alapján zendülésre való csábítással vádolták épen őt, ki csillapítani akarta a zendülést. Midőn a dolgok ennyire jutottak, a nép nagy tömege a vádlott háza elé sereglett, készen fegyverrel is megvédelmezni. Giano della Bellának módjában lett volna polgár-

SZULYÓI VÖLGY TRENCSENMEGYÉBEN.

BUDATIN.

VÁGVÖLGYI KÉPEK.

háborúval felelni ellenségeinek kihívására. De jobbnak látta, menekülni hazájából. És két nappal szökése után, 1295 február 27-ikén halálra ítélték.
Ez a középkori dráma határjelzője volt Firenze társadalmi átalakulásának. Mert a demokrácia, enyhítve némiképen a főrendiek sorsán és a rendszabályok szigorán, ezután végképen elfoglalja vezető szerepét.
Hogy e város és tartomány arisztokratikus alkotmányát hogyan döntötte meg egy századév eseményei közben a firenzei nép s hogyan vitte győzelemre a középkornak talán legrégebbi demokráciáját, vonzóan és tanulságosan mondja el a kapitalizmus keletkezését tárgyaló most megjelent munkájában Davidsohn Róbert, egy német történész. * A Firenzében és más olasz városokban a tizenharmadik századnak különösen második felében támadó nagy vagyonok alapját a földesurakkal üzőtt uszora által vetették meg egyes kereskedők. Hűbérurak, földbirtokkal rendelkező kolostorok és alapítványok, nem érve be jövedelmekkel, mind sűrűbben fordultak pénzért a város kereskedőihöz, kik, nagy uszorkamatra adott kölcsönökkel, szívesen mentették ki őket zavarukból. 1221-ben a fiesolei püspök minden fekvő birtoka a firenzei hitelezők kezére kerül s más főurak és főpapok is sorra adják zá-

logba birtokaikat az uszorosoknak. A nagy pénzszükség oka az általános viszonyokban rejlik. A pápaság a század első harmadában költséges háborút visel a Staufokkal s a kolostorok, hogy beszolgáltatassák a hadiköltség reájok kivetett hányadát, kénytelenek zálogul adni birtokaikat. A kereskedők az ily uszoraüzletekkel szerzett vagyonukat rendszerint külföldön kamatoztatták tovább s ez újabb üzleteikhez kitűnő alpnak bizonyultak a zálogul kezükben tartott birtokok: jövedelmükkel szaporították jövedelmeiket és ráadásul nagy mértékben hitelképesé tették őket. A hitel aztán nagyra növelte forgalmi tőkét, mert lassan-lassan a kisebb-nagyobb tőkék birtokosai is előszeretettel helyezték el náluk betétiképen pénzüket, mely meghozta számukra némelykor a tizenháromszáz kamatot is.
De a háború más úton-módon is gazdagította a kereskedőket. A pápaságnak a Staufok ellen és az Anjouknak déli Olaszországban viselt háborúi következtében a világ minden tájáról rengeteg pénz áradt Olaszországba a keresztes háborúk költségére adott tizedek képeben. Firenzében virágzó iparágá fejlődött a fegyvergyártás. Ezenkívül a nagy kereskedőházak, s különösen nagy bankház, melyek közül kettő firenzei volt, óriási nyereséggel
* Geschichte von Florenz. II. kötet. Quellen und Ghibellinen. II. rész: Die Guelfenherrschaft und der Sieg des Volkes. Berlin 1908. E. S. Mittler und Sohn.

WITTGENSTEIN HERCEGNŐ RÓMÁBAN.

LISZT FERENCZ KILENC ÉVES KORÁBAN, AZ ESTERHÁZY HERCEGTŐL KAPOTT DÍSZMAGYAR RUHÁBAN.

WITTGENSTEIN HERCEGNŐ LEÁNYÁVAL ABBAN AZ IDŐBEN, MIKOR LISZT FERENCZCEL MEGISMERKEDETT.

LISZT FERENCZ ANYJA FIATAL KORÁBAN.

dolgoztak, mint e tizedek letéteményesei. Nyertek a külföldi pénz beváltásán; kamatot szedtek a pápánál adott előlegeikért, ellenben a hozzájuk befolyó pénzért nem fizettek kamatot. Pénzületeikkel kapcsolatban nyereséges árüzleteket is kötöttek. Így például az angol kolostoroknak adott előlegeikért gyaipjut kaptak, melyet Flandriába küldöttek, onnan a félig kikészített posztót visszahozatták Firenzébe s ott a kallóba adták. Árjokkal aztán kiterjedt kereskedést űztek Velenczéig, Brüggeig, Párisig és Londonig. A II. Anjou Károlynak adott előlegeikért cserébe meg szinte monopoliumot kaptak a gabonának és olajnak Nápolyon át való kivitelére.

Íly módon aránylag rövid idő alatt roppant vagyonra tettek szert a bátor és kíméletlen spekulánsok. Az idők kedveztek a pénzszerzésnek és nemének. A közfelfogás — bizonyos korlátok közt — egyáltalán nem tartotta tisztességre ütközönek az uszora-üzletet, Franciaországban e firenzei uszorások ez időtájt átlag 66—125 százalékos kamatot szedtek, a kisebb összegekért 270 százalékot is. Kétféle hasznát látták annak, hogy Firenze városa a guelf párt, az Anjouk és az egyház pártján foglalt állást. Minthogy a gazdag firenzei családok Anjou Károlyt anyagilag teljesen kezükben tartották, segítségével magukhoz ragadhatták a politikai vezető szerepet az államban s politikai befolyásuknál fogva ők rendelkeztek az adókról és a kiadásokról. Attól sem idegenkedtek, hogy a legnagyobb foku uszorával ne sanyargassák meg saját városukat.

Sok nagy vagyon halmozódott fel így s ennek következtében roppant egyenlőtlenség támadt a társadalom felső és alsóbb rétegei közt. A gazdag családok lassankint egy osztálylává olvadtak a főúri renddel, mert a kereskedők, viszonzásul az anyagi támogatásért, lovagvá ütették magukat a nagyurakkal s lovagi életmódot folytattak ők maguk is. E felső társadalmi réteggel a politikai jogok nélküli tengődő nép állt szemben, tehetetlenül. A városnak ekkor a guelfek voltak az urai: 1280 után, midőn Orsini Miklós pápa erőteljes föllépése megteremtette a békét a guelfek és a ghibellinek közt s az utóbbiak visszatérhettek hazájukba, a két párt egy ideig közösen bírta a hatalmat a városban. De változtak a viszonyok, a hatalmi egyensúly a két fő párt közt megbillent, s a kereső néposztály most már elérkezettnek látta az időt, hogy — óvatos előkészülettel — saját kezébe vegye az államkormányzatot. Nem a nép mérte az első csapást az uralkodó osztályra, hanem a bírák, a posztbókereskedők és a pénzváltók három magasabbrendű céhé, mely több fokozatosan magához emelve a többi tizenyolc cézét, és megelve az érintkezést az alsóbb néposztályokkal is, csehmeisterrel (priorjával) urrá lett a közigazgatásban, megszüntette az alsóbbrendű nép jognéküliségét, az úri rendet szigorú rendszabályokkal a közhatalmuk iránt való engedelmességre szorította, politikai vívmányait a cseh katonai szervezeté-

ÚJ KÖNYV LISZTRŐL.

Saint-Saëns, Salieri, Georges Sand, Sári Józsi, Sarasate, Shakespeare, — ne családjuk, hogy betűrendben ilyen neveket következnek egy új könyv mutatójában. Liszt Ferencz világszóló szellem volt, felölelt minden nagyságot, fogékony volt minden szép és természetes iránt; Göllerich Ágost linzi zeneigazgató új műve is a viszonyozás és nagy embernek mindennemű vizonyaira kiterjedve, a legkülönbözőbb nemzetek fiait említi fel, közel öt-

Göllerich Lisztnek utolsó éveiben tanítványa volt, követte őt Weimárból Rómába, Budapestre, Bayreuthba, hol nagy mestere 1886 nyarán szinte váratlanul elhunyt; két kisebb könyvet írt már róla: az első a Nohl-féle életrajz befejezése; különös értéke az, hogy végül a szűkebbkörű, az igazi Liszt-tanítványok hiteles névsorát közli. A másik inkább összefoglalás, jellemrajz. Most Göllerich 250 lapon, könnyed elbeszélő formában, többnyire magának Lisztnek kijelentéseit közli, vagy legalább olyan adatokat beszél el és magyaráz, amelyek ezt a nagy jellemet és szellemet tisztelesen megismertetik az olvasóval. De azonfelül mintegy 60 oldalt foglal el a zeneszerzőről és zenei íróul egyaránt nagy mester összes műveinek teljes jegyzéke; számos becses képmelléklet, levélfényképmásolat, sőt — a mit remélni sem mertünk — négy kiadatlan zenemű gazdagítja és díszíti a könyvet, melynek egyszerű címe: *Franz Liszt*.

A míg magyarban még mindig a lexikonok a legjobb ismertető Liszt pályájának, működésének, addig reánk nézve érdekes és fontos esemény minden olyan külföldi írás megjelenése, mely a szegényes Liszt-irodalomnál behatóbban tárgyalja legnagyobb zenei művészi életétörténetét, vagy méltatja lelki életét. Göllerichnek új, tartalmas és szép könyve meg épen megérdemli mindnyájunk figyelmét. Híven közli a már élemedett, 75 éves művészek és világhírnök, tanárnak és családfőnek rég leszűrdött világméretét és emlékezéseit; mint kitüntetett, kedves vendéke, sőt lakótársa, benső, bizalmas viszonyban volt mestérével, a ki sohasem titkolta előtte nézeteit és érzéseit. Göllerichnek így sok új vonást köszönhetünk a páratlan nagy művészről és minden tiszteletünkre és szeretetünkre méltó, nemeslelkű férfiről. Noha nem egyfolytában mesél: a sok kis tükördarabból mégis az egész nagy életet megismerjük.

A magyarságot legfőképen az új könyv 81. lapja érdekli. Itt a mesterének egész lelkét jól ismerő német szerző ezt írja: «Liszt hű maradt hazájához élete fogytáig és hazaszeregetteté szántalanszor kimutatta nyilvános és titkos tetteivel — minden kínálkozó alkalommal...» Egy Lambert Massardnak szóló levele így szól: «En is ennek a tősgyökeres, le nem igazított nemzetnek vagyok fia, a mely, bizonyos, hogy szebb jövőt fog nyerni... Ez a faj mindig büszke és uralkodó volt; széles mellében még mindig erős érzések laknak; büszke homlokai nem szorgaságra és szellemi szegénységre van teremtve. Még alszik; vajha egy hatalmas szózat felébresztené!» Kell-e szebb bizonyítéka Liszt magyarságának és fajszeregetésének?

És igazat kell adnunk a német írónak, mikor azt állítja: hogy Liszt emelte a magyar zenét a népművészet fokáról a magas művészet rangjára. Már a 40-es évek óta írt «magyar rapszódia» is ilyen művészi és hazafias tetek; *Hungaria* ez. szimfoniai költeménye az első nagyszabású zenekari mű magyar stílusban; végre Liszt volt az első, a ki (1871 ap-

rilis 5-én) merészelt merőben magyar szerzők zeneműveiből álló hangversenyt adni.

Tett volna szívesen többet is; mikor országos zeneakadémiánkat felállították, ő azt tervezte, hogy idehoz tanárul olyan nagyságokat, mint Witt Ferencz és Bülow (a kiknek művei ma is, remélhetőleg még félszázad múlva is, minden zeneakadémia tananyagához tartoznak); nem az ő hibája volt, hogy szűkkeblűséggel, kiesényes akadémikuskodással gyűlt meg a baja, a mi természetesen elkedvetlenítette. Ilyenkor jósolta meg unokahúgának, Liszt Henriette-nek, hogy az ő magyar hazája bizony külföldön fogja hagyni porló tetemeit...

Egyéniségére fölülte jellemző, a mit Liszt Wittgenstein Karolina hercegnőnek mondott: «Félig francziskánus barát vagyok, félig meg cigány.» Benne van mély vallásosságának és a saját zenei alkotásaiban feltűnő átszellemültségnek képe s a tizes művésztér csapongásának magyarázata. Különb Liszt maga beszélt Göllerichnek: «Fiatal koromban sokszor voltam a szekszárdi erdőben a cigányok közt, 5—600 nótájukat ismertem. Akkor ők még sokkal szilajabban játszottak, nem olyan fegyelmezett módon, mint mostanság.» De gyermekkorában — figyelemre méltó! — egy cigányleány játszótársa volt; Párisban pedig gróf Teleki Sándortól valóságos ajándékkal kapott egy 12 éves cigányfiút: ugyanazt a Sári Józsi, a kit e sorok elején említettünk. Ezt néhány éven át tanította Liszt, civilizálta — nem sok eredménnyel; végre is haza engedte s későn tudta meg, hogy a híres Boka Károly vette be bandájába, Debreczenben. Sári különben mindig a legnagyobb rajongással emlékezett meg világhírű gazdájáról.

A «*Vasárnapi Ujság*» nyomán közli Göllerich könyve Liszt szülőinek képét; azonkívül is bemutatja anyjának fiatalkori, üde, bájos arcképét, doborjánai szülőházát s még egyéb érdekes családi arcmásokot, így Liszt gipszobrának ábrázolását zsinóros kabátban, kürtökkel és fókossal.

A mintegy hetven fejezetre terjedő könyvben ugyanannyi czímfejlés helyett mindig egy-két kótasort írt a szerző, mindig Liszt néhány száz művéből olyan szerencsésen kiválasztott dallamot, a melynek hangulata és vonatkozása az illető fejezettel megegyezik. Például a Wittgenstein hercegnőnek, majd negyven éven át Liszt hűséges élettársának, haláláról szóló fejezet élén a *Szent Erzsébet legendája* haldokló-dallamát olvassuk; a Liszt dalairól szóló szakaszt a *Szerelmi álom* cz. ciklus első ütemei vezetik be.

Érdekes, mindenesetre Göllerich jólétesült-ségének bizonyossága, hogy a névmutatóban külön szerepel Ferencz József, a császár, és külön Ferencz József a magyar király.

Egyszóval: az új könyv sok újat tartalmaz, sok szépet és csupa igazat; megérdemli az egész művelt közönség teljes érdeklődését — a zenei pályán levőknek meg épen kötelességük, hogy vele megismerkedjenek.

Kereszty István.

Ó-ÉV VÉGÉN EGY MÁR VILÁGBAN.

Paraguayból.

Valahol a Föld tulsó felén nem is olyan régen, így éltém én le valamelyik esztendő utolsó napját.

Közel Asunción fővárosához, egyik apró falucskában Szilveszter napi búcsúra gyűl a sokaság. Langyos a levegő, mert ép most hagyta abba a zápor, mégis jól beburkolózva merészkedek csak ki. A férfiak nyakában ott a pónco (poncho), ez a többnyire kávészínű, közepen félméteresen behasított négyzetes takaró, melyen ha átbujtatják fejüket, festői ránczokban hull le a vállról. Az asszonyok meg fejükbe szedik fekete kázmír nagykendőjüket, a revósót (revozo) s a hogy egyik végét balvállukra kerítik, vigyáznak, hogy véletlenül homlokukra ne csúszszon egy fűt a hajokból. Valamennyien tisztelik az idegent, mégis könyökölve tolakodunk férjessel, míg helyet kapunk a vasuton.

Ez a kávédaráló kis masina virágfüzérrel, zászlóval ékesen szállítja a nagy közönséget.

VIRÁGZÓ VICTORIA REGIÁK EGY PARAGUAI VIZEN.

A kocs szélét egészen elfoglaló sűrű padszor jól megtömvé; még a lépcsődeszkára is jut kiránduló.

Mind benszülött paraguayi félvér. Az idegen, kit sora ide vet, ritkán globetrotter, többnyire pénzsóvár és üzletén kívül külön él a benszülöttől. Engem, mert elütök tőlük, eléggé megbámultak ezek a többnyire igen szép, de egyformán szép barna nők, a kiknek minden vágyok a székeség. Még alig haladunk, egyik a másik után keresséli elő kebeléből, battiszt otthunkja alól az öngyártotta szívart meg az elmaradhatlan viaszgyújtót. Egy férfi mellett őt asszony pőfékel s némelyik alig tudja kis szájaiba erőltetni a vastag szivarrudat.

Kábitó, illatos dohányfüst gomolyog. A hogy előttem sivalkodni kezd egy három éves paraguayi caballero, anyja szivart nyom szájaiba, attól hallgat el. Böven termi a dohányt a paraguayi televény, nincs rá monopolium, gyártják is nyakra-főre. Minden kunyhó asszonya meztelen térdén kosárszáma készíti s ha kell, jó szőrt is elvesztegeti.

Jó, hogy szélen ülök, kárpótól az ózonillat, s vele együtt szívom be a sok új impressziót. A kibékült nap nyurga árnyakat vet vonatunk elé; pálmardó mellett haladunk, aztán ligetnek sűrűsödött banánbokrokot hagyunk el. Csodaszépen formált narancsfákrol messziről lekaczag az érett gyümölcs, s szinte kerítésnek nőtt a sinek mellé egy sor terpeszkedő citrombokr, sárgán ríkit alja a lehullott gyümölcstől. Egy darabig folyó mentén haladunk, nagy kékségéről lekiabál a haragos zöld növényzet.

Majd egy kilométeres területen tenyészik a vízi virágok csodája, a *Viktoria Regia*. Itt nem kell melegtítő üvegház fölébe, buján tenyészik ezerszáma. Olyan ez a rész, mintha vizitündérek kikötője volna. Embert megbíró kagylószerű levelei természetes esónakot kínálnak, beleképzelem a pihenő nimfákat. Majd megint erdők, mezők, közben egy-egy árva rancho, szerény estauca (tanya), aztán domborodik a vidék és egy gyönyörűsége óra után megérkezünk.

A primitív megállóhoz közel a templom. Köröskörül hatalmas térség, úgy sorakoznak túl rajta körbe a falu háza. A templom előtt óbégató koldusok lesik az alamizsnát. Ronesesá lett emberek nyujtogatják felém ujjatlan kezüket, némelyik arcján csak helye van az orrnak s éktelen húsdarabba nyomorodott füllük. Feltámad előttem a bibliai nyomorult Lázár. Ezeket a halál előre megkezdte oszlató munkáját. Leprások ezek, a belpoklosok, kiknek a bacillus-irtó tudomány még enyhülést sem adhat. Menekülők a templomba; majdnem üres. Inádkoznak egy mellékoltárnál, de egyszerre valami elcsépeált valzerbe kezd egy kisasszony, s amúgy is csökken az áhitat, a hogy a cifra bársony báli ruhás szőzke viasz-

figurára nézek, a kiben a Boldogasszonyt tisztelik a benszülöttök. Alig van bent asszony. A fiatalok kint hanczúroznak a napsugárban, az öregebbjéit otthon hagyják. Mert úgy rejtegetik a megvénültet, mint a hogy ezek a buja növéssü bokrok takargatják levelük hullását. Egy részén a gyepes térségnek lovasok sorakoznak. Benszülött gavallérok; az európai ruha mind izléstelen rajtuk. Jobban áll nekik a könnyű zubbony, gyűrött panama kalap, meg a panuelónak nevezett nyakukba kötött sines selymekendő.

Hosszú testű csinos paripájok csoda, hogy úgy nyargal az ezüsttel pazarul kiveret nehéz szerszám alatt. Rezes banda zenezava mellett folyik a versengés; ki tudja apró lánzsával átdőfni a virágok kapuivekről lógó papirszalagot. Ha végre sikerül, követelón hangzik fel «biz, biz» — hogy volt, újra! A tulsó oldalon fatörzsekből, gerendákból összerótt aréna várja a közönséget. Itt lesz a legtöbb fizető; nemsokára kezdődik a líkavialad. Undorral igyekszünk messzebb, a hogy egy-egy torerő vagy pikador láttára ujjong a csöveselék. Ponyvasátorból zürzavaros kiabálás csap ki. Ott már egymásnak szabadítottak két éhes kakast, s vad zajban teszik fel rájuk fogadásnak egész évi termésüket.

Húzódnak odébb, hol szelidebb örömök várják az arrajárót. Európai gyomrot felkavaró, benszülött-iny csiklandozó illat terjeng. Emelygösen válik ki belőle a cédrusfából égetett szaga, a hogy izzóvá téve szerzerve püf-fügeti a rárakott lábasok tartalmát. Háromlábú vasállványon, a braserón, egyik tepsiben valami fehér tömeg rotog. Benszülött menyeske süttögi honfitársainak kedves nyalánságát: a chipát (esipa). Bagós kézzel gyümöcszöli egybe a mandióka keményítőt, reszelt sajttal, marhafagygyúval. Csak úgy kapkodják a sültve is fehérek maradt rudat, lepényt az aramenök. Arrébb hatalmas pereceket nyomogatnak; annak is, mint minden igazi paraguayi tészának, föleme a honi keményítő.

Más tepsinél vén anyóka kavargat elszózott lisztet, vízzel-zsírral laposra egyengeti, úgy süti ropogásra forró hamuban. Gyermekmésék mostohája süthette így az útra való hamupogácsát.

Szolgafára akasztott üstben zúgva bugyborékol valami zavaros lé. Itt készül a híres *carne con cuero*, melyre büszkék a paraguayiak, mint mi a Lázarkonyhák bőséges pesenyéjére. Csakhogy itt nem disznóból sütik mosolygós kopaszított pirosta, hideg vízbe vetik a marhahúst azon szőröstül-bőröstül, azzal fő ki izetlen puhára, csak úgy meredeznek rajta a vele tisztult szőrszalag. Ott jön meg újra étvágyunk, hol fejükön banánával telt kosárral járnak az asszonyok, földre borítva nagy foltokban kínálkozik a narancs, potom

pénzért vesztegetik az ananászt és pár czentavosért elronthatod gyomrod a mesekertek gránátalmájával.

Ez asszonyok nemzetközi kofa sajátságával bőbeszédűen tukmálnák ránk árúikat. Összevissza fák aljában pedig türelmes, két oldalt felpakolt csacsíjok várja őket. Egyik jobbról-balról hatalmas marhabőr dobbal megrakva; kiabálás péklegényke innen adogatja el kökemény szárazra aszalt zsemlyéit — a gallettát.

Tűzesszemű menyecskek ócska ládából asztalt hevenyészve mérlik a folyó tűzhöz hasonlatos czukornádból készült cariat (karrya). Csep-pet sem szégyenkeznek magok himezte jól kikanyarított ingvállukban. Fiatal leányok nagy agyagkorsóval fejükön kecsesen libegnek; olesó pénzért hűsítik citromvizzel a szomjazót. Úton-útfélen pedig folyik a játék. Az összetakolt söntésszerű bolicsókban (*bolicho*) perdül a koczka, mert ha ismerősök isznak együtt, koczka dönti el, hogy ki lesz a vendéglátó. Furfangos játszó szerszámokon, nyereséggel biztatva élelmes olaszok csalogatják ki a játzók zsebéből a pezókat. Körülöttük pedig a kibiczek, az ingyen játzókat fogadnak reájuk. Nézeteltérés van elég, de kevés a részeg ember, megoldódik az ügy békésen. Pedig minden évben ott csillog a kés, s ha egyszer kikerült, szúr-vág, életre-halálra. Alig látok mutatványos bódét. Egyetlen hirdeti nagy táblán, hogy nála látható viaszban Európa minden legújabb eseménye. Erdőből beszabadult indián gyerkőc tátott szájjal bámulja a viasz kaméliás hölgy fennakadt buzavirágzemét, a kit a kikiáltó «haldokló olasz királynénak» nevez ki. Kismustrált ringlispel forog odébb verkliszó mellett; ezek a szerelmes párok még önfeledtebben keringenek benne, mint a mi művelt szobaleányaink. A térség körül majd minden ház hangos. Benézünk az egyikbe, alig férünk a szűk ajtóban. Bent táncolnak, zsfolt a szoba. Izzadó testek páráján, mint szürke fátyolon át látjuk őket, a hogy csendes ütemben forognak. Négy-öt gitár pengeti hozzá a dallamot. Régen járhatják már így napvilágnál is, mert már túlon-túl összeölelkeznek a párok és önfeledten járják a tangót. Kedves táncza ez a délamerikainak, elkerült Európába is, a hol maecies néven kánkán nivóra rugták.

BANÁN-ÁRULÓ NŐ PARAGUAYBAN.

Ezek az asszonyok illedelmesen táncolják, komoly arccal, lesütött szemmel. És mikor a gitárosok átcsapnak a tüzezebb nótákba, akkor is lágy, összhangzó simasággal lejtik s szemérmessé lesznek a merész mozdulatok.

Már alig látjuk őket, összesimulnak a körvonalak, sötét lett. Ennél az égaljánál nem siet előre figyelmeztetni a szürkület, orvul csap le az este. És a művelődéstől messzebb

eső fél az estétől, igyekeznek fészkebe. Gázolunk át a sokaságon, átcsapunk az arénán, hol széles sötét foltok beszélnek az áldozatról.

Valahogy helyet kapunk. Egyetlen petroleum-mécses tartja félhomályban a kocsit. A kis gőzös nehezen prüsszögve megindul. Férjem mellettem van, mégsem valami bátorsággal érzem magam, így beszorítva idegenek közé.

Egy ideig csend van. Aztán valamelyik belekap a gitár húrjaiba, itt-ott belefelel a másik, végre pajkos, kapkodó dallammá szövedik. A refrénjét körbe dünyögik, zúgják őseik nyelvén, guarani indiánról szólva: «tai, kunyatai» — asszony, ifjasszony!... És mert egy «kunyatai»-nek kettő is pengette gitárját egyszerre, majd hogy késelésre nem kerül a sor. Feltűnik a kocsis deszkáján egy fehér vászonruha, vele a kerületi rendőrfőnök; nagy a tekintélye, csend lesz, elhallgat a nótá.

Nagy, sötét árnyak, sűrű ligetek maradnak el mögöttünk, közben ritkán pislákol emberhajlék. Közel a városhoz, ügyesen szökken le egy-egy alak a robogó vonatról; ott ugrik le, hol közelebb éri otthonát, a vasúttársaság meg azt tartja, féltse ki-ki a maga bőrét.

A városban semmi ünneplés, nyoma sincs, hogy temetnek az ó-évet. Valahogy öljük az estét, de lakásunkban egyre jobban kiserítenek az otthoni régi Szilveszter-esték és ebből a negyvenfokos melegből átkivánczolunk a föld másik felére, csikorgó óra, meleg rokonszívre. És nehogy ott érjen az éjfé, nekivágunk a városnak. Széles képpel kísér a hold, a hogy vándorolunk soká a kék, ködös utcákon. Búsan bandukolunk haza, s mire házunk elé érünk, egyszerre egetverő, sohasem hallott hatalmas harsogásba olvad a hajók, gyárkéme-nyek kürtölése, a hogy lelketrázó bűgással üdvözlök a tizenkettedik óra szülöttjét — az új esztendő. *Bárv Babarczyné Jóna Jolán.*

LÁTOGATÁS GYIMESÉN.

(Egy húsvéti kirándulás története.)

Irtó Szomaházy István.

Régebben, mikor még a lelkem romantikus hangulatokkal volt tele s a fantáziám örökké mohos vércsefészkekről, megvihatlan bás

BUGACZI PÁSZTOROK. — Garay Ákos rajsa.

tyákról álmodozott, gyakran hosszú éjszakákon át eltűnődtem: miért van, hogy a középkori várak mind üresen állanak a hegytetőkön, s hogy immár egyetlen igazi nagyúr sincs, a ki ma is a sirbatért ősei hatalmas sziklavárában tanyáznék... Miért omladoznak össze egymásután a régi bástyák, melyekről valaha öblös trombitászó harsoga szét a völgyekbe és az erdőbe! A rokokó- és a barokk-kastélyoknál, melyekben a huszadik század arisztokratái az udvarukat tartják, nem lenne-e hasonlíthatatlanul impozánsabb a hegyormon álló lovagvár, merész pilléreivel, sziklába vájt ablakaival, rozsdás felvonó hidjával, mely alatt vizes várak húzódik meg, s óriási, kőkecskás tornyával, melyről egy villamos ívlámpa osz-taná hóféhér fényét a messzeségbe?.. Gyak-

ran és kíváncsian gondoltam erre, de váruat egyet se láttam, kivéve Marjay Gusztávot, a kiről sokáig még csak nem is sejtettem, hogy ő az, a ki az én regényes álmaimat megvalósítja... Már nagyon sokáig ismertem a budapesti társaságokból, a klubból, a hol nagy összegekben kártyázott s a képviselőház ülés-termből, a hol néha csinos beszédet mondott (jobbára vizügyi kérdésekben), mikor egyszer, husvét előtt, megkérdezte tőlem a folyosón, hogy hol fogom eltölteni az ünnepeket?

— Délig alszom és délután fölmegek a kaszinóba, mondtam neki nevetve. Nekünk, pesti embereknek mindig ebből áll az ünnepek... Marjay a vállamra tette a kezét.

— Ha nincsen jobb dolgod, azt ajánlanám,

hogy gyere föl hozzám néhány napra Gyimesre... Ha meg tudsz lenni színház és kártya nélkül, azt hiszem, hogy türethetőn fogod érezni magadat...

— Merre van az a Gyimes?

— Odafönn, az árvi hegyek között. Preskócz a vasuti állomásunk, de onnan még jó tízórai kocsit kellene tennünk, ha szerencsére nem lennének olyan országutaink, a melyeken, egy kis igyekezettel, még az automobil is végigmehet. Így azonban három óra alatt beérünk az állomásra Gyimesre.

Kijelenttem, hogy pénteken éjjel utra-kelek, s Marjay megígérte, hogy szombaton délelőtt várni fog Preskóczon. Így is történt, néhány átszállás és sok káromkodás után végre szerencsésen megérkeztem a kis falusi állo-

SZILVESZTERNAPI BÚCSÚ CAACUPÉBAN, PARAGUAYBAN.

másra, a hol a házigazda már türelmetlenül tipegett föl s alá, jókedvűen össze-vissza ölelt, majd energikusan összeszidta a kis viczinálisonat mozdonyvezetőjét.

— Keller, mi dolog ez, hogy megint hasonthat percznyi késéssel jöttök? Nem szégyenli, hogy öreg korára se tud hozzászokni a pontosságához?

A kézbubonyos ember alázatosan megemelte a sapkáját.

— Nagyságos uram, most csakugyan nem én vagyok az oka...

— Hát kicsoda?

— A rengeteg diák, a ki mind velem jött haza husvétra. Tessék csak megkérdezni a tekintetes urat...

— Az a hiba, hogy sok koresmát építettek a vonat mentén... Keller, Keller, úgyis az lesz a vége, hogy magában egyszer meggyullad a pálinka...

A mozdonyvezető esküdjön kezdett, hogy ma még színt se látta a pálinkának, de Marjay nem várta meg a hosszú mondat végét, hanem karonfogva kivitt az őrház elé, a hol egy csinos, citromsárga automobil várakozott ránk, az előülésen egy tréfás arcú szepességi legényvel, a ki rögtön nekiindította a járművet, mikor a kényelmes párnának helyet foglaltunk. Az automobil nyilsebesen száguldott tova az országúton, de két óra múlva véget ért a lapályos vidék, s a kocsi most már meglassított tempóban kapaszkodott föl az erdő között a hegyi útra, melynek két oldalán megriadt madarak, halálra rémült mókuskok tüntek el a terebélyes fatörzsekben.

— Kie ez az erdő? — kérdeztem Marjayt.

— Ez már a gyimesi uradalomhoz tartozik... A szemnek igen impozáns terület, de a mókuskok, fájdalom, sokkal több hasznát veszik, mint én...

Tréfás panaszkodással mondta ezt, de világos volt, hogy csak szerénykedésből beszél így, mert az erdő beláthatatlan távolságokban húzódott tova a keskeny országút mentén, sok ezer és ezer hatalmas fenývel népesítve be a dombokat és hegyeket, a melyek itt-ott szinte beleolvadtak a fölöttük vándorló felhőkbe. És a rengetegről, bár isten tudja hány kilométernyire terjedt el a kicsike tót vármegyékben, az első látásra meglátszott, hogy gondozott terület; az úttól szeges drótkerítés választotta el, s egy-egy pillanatban, mikor a söfőr jobban nekieresztette az automobil, megriadt özek iramodtak tova a sötétzöld faóriások között...

Vagy egy órába került, a míg az erdőség szívét átjártuk, s ép tudakozódnunk akartam a kastély felől, a mikor Marjay hirtelen fölmutatott az egyik sziklabérczre, mely borzalmas farként meredt elénk, azt a látzatot keltve, hogy a kocsiink egyenesen beleszalad.

— Ott a viskóm, mondta kedélyesen, míg a mutatóját föltartotta a nyakamat.

Ámulva szegtem hátra a magamat, s majdnem fölkiáltottam a meglepetéstől: a fölöttünk lévő hegy ormán valóságos középkori vár állott, hatalmas köpüllérekkel, hidakkal, bástyákkal, míg az éjszaki részen álló torony szédítő fenségével örködött az egész felvidék fölött. Ilyen várat eddig csak az illusztrált újságokban láttam, vagy régi, történelmi könyvekben, melyek a multak diadalmait hirdetik a mai elpuhult nemzedékeknek... Egy pillanatig úgy tetszett, hogy hirtelen belecsöppentem a középkorba, s szinte vártam a toronyör trombita-szavát, mely az idegenek közeledtét adja tudtára a rokka mellett ülő várúrnőnek...

És ekkor ijedt pillantást vettem a Marjay mosolygó arczára, mert valami furcsa és kedélyes állomnak tetszett, hogy a barátom, a ki a képviselőház folyosóján kifogástalan redingótban szokott megjelenni, itthon, a hegyek között, a régi Marjayak véresefészkében él, mintha maga is egyike volna azoknak, a kik nehéz harci ménék háttán robogtak el innen sok száz évvel ezelőtt a csaták tűzébe...

— Nem hasonlít, ugyebár, az Andrássy-úti lakomra? — kérdezte Marjay, a ki észrevette rajtam, hogy szinte megnémulok a esodálkozástól. Elgondolkodva néztem rá, aztán így válaszoltam.

— Csak most tűnik föl nekem, hogy te mennyire hasonlítasz arra a Marjayra, a ki a történetírók szerint valaha réme volt a Dunán-

túl kőszáló törököknek... Ha jól tudom, ő volt az, a ki e gyimesi várat építtette...

— Igen, ő kapta ezt a földet donácziókép a fejedelemtől... A hamvai most is itt pihennek a sziklára vágott sírboltban... Ő volt a legelső halottja a gyimesi vár kriptájának...

Az automobil e közben hirtelen oldalvást kanyarodott és csak most, mikor egészen odaértünk, vettem észre, hogy a meredek aljából rendszeres út vezet föl a várba, gyönyörűen kultivált homokos út, melyet erős korlátok választanak el az alatta tátongó szakadéktól. A mélyben valami láthatatlan hegyi patak csörgedezett, mely csak néha, egy-egy pillanatig bukkant ki a napfényre, fémé tajtékot verve a kősziklákon, hogy aztán ismét eltűnjék a völgy titokzatos útvesztőiben.

De nem igen volt sok időm hozzá, hogy a természet szépségeiben gyönyörködjem, mert most hirtelen hangos trombitaszó esendült meg a fejünk fölött, s Marjay nevére mutatott a magasságra.

— Látod azt a kicsike embert ott az őrtorony erkélyén? Ez Sirosy, a várnagy, a ki már meglátta, hogy az automobilunk közeledik...

Pár percz múlva olyan hangok hallatszottak, mintha egy óriási rozsdás lánc csikorogna valahol, s mikor a fejem arrafelé fordítottam, a honnét a különös hangok eredtek, egy hatalmas, vaslánczokon járó hidat láttam, mely lassan megfontolva becsatkozott le a kiszáradt várak fölé... Együttal a nehéz vaskapú is megnyílt, s az automobil, a következő pillanatban, menyörgésszerű robajjal száguldott át a fahídon, s bekanyarodott a tágas várudvarra, melyből tíz kilométernyire messzeségre lehetett végiglátni a völgyeken és erdőségeken, a hegyekhez tapadó kicsike felföldi falvakon, a tájékozó vizeséseken, el, egész a havas hegyekig, melyeken túl már a lengyel az uralkodó nyelv... A söfőr itt leugrott az automobilról, s egy furcsa öreg, kurta zekében, tipegve felénk sietett az egyik boltozatos ajtó alól, hogy a kiszállással segítkezzen...

Udvariasan félre hártottam a vén embert (teringettét, csak nem engedhetem meg, hogy egy hetvenéves aggastyán vegyen le a kocsirol), de Marjay nevére rázta meg a fejét.

— Ne félj, az öreg Boldizsár még sokkal jobb erőben van, mint hiszed... Ha arra kerül a sor, egy eleven borjút most is fel tud ide hozni a hegy lábától...

— Hát hány éves? — kérdeztem csudálkozva.

— Ez az úr azt kérdezi, hogy hány éves vagy? — szólott Marjay a vidáman tipegő vén emberhez.

Boldizsár apó levette a fejéről a kucsmáját. — Szent Mihálykor leszek százhárom, mondta elgondolkodva... Vagy az is lehet, hogy száz-négy, mert az utóbbi esztendőben elhibáztam a számítást... Annyit tudok, hogy már a magam lábán futkostam, a mikor a nagy Napoleon az országban járt...

— Nem keresett valaki, a míg távol voltam? — kérdezte most Marjay, a nélkül, hogy a esodálkozó pillantásomra ügyelt volna.

— De igen, kétszer is szólott a telefon... Azt hiszem, hogy a késmárki városházáról keresték korán reggel a nagyságos urat...

A házigazdám eltűnt az egyik ajtó mögött, hogy Késmárkra telefonáljon s én, míg a vén Boldizsár bőbeszédűen elmesélte, hogy Bonaparte Napoleon kilenczven esztendővel ezelőtt barackot nyomott a fejére a híres gyömrői hársfa alatt, tűnődve nézegettem az öreg véresefészkét, mely még mindig szakaszottan olyan volt, mintha négy századév nyomtalanul rohant volna el föltötte a semmiségre. A hatalmas pillérek alatt buja kövirozsák zöldeltek, a vártorony otromba koczkái között sárgás mohaszőnyegek hűzódtek meg, az alagútszerű kapuboltozatból mintha csak most tüntek volna el a harcból visszatért zsoldos katonák, s a vaskosaras bőrtónablakokból szinte felhallatszott hozzám a rabok keserves nyögése... De a XVI. századbeli romantikák, melyben álmodozó lelkek megfürdött, egyszerre elhessegette tőlem a telefon csöngettyűje, mely hosszan, élesen szólalt meg a kétöltnyi szélességű falak mögött...

Nem igen volt időm rá, hogy különös be-

nyomásaimat analizálgassam, mert Marjay nevetve visszatért a várudvarba.

— A késmárki polgármester telefonozott, hogy ne feledkezsem meg a névpapjáról... Azt tanácsoltam neki, hogy jöjjön ide a vendégeivel együtt, de nem jöhet, mert a pezsgős vacsora már meg van rendelve a Vörös szobában...

Karonfogva fölviitt magával az emeletre, míg az öreg Boldizsár fűrgén, szolgálatkészen halagott előttünk a garádiesokon. A folyosók fegyverekkel és fakó képekkel voltak teleagatva s innen-onnan, egy-egy zöldpatinás vasajtó mögül, furcsa alakok léptek ki elibénk (egyik se igen lehetett fiatalabb hetven évesnél), a kik valamennyien úgy hajlongtak Marjay előtt, mintha nem a huszadik századbeli, parlamentü anekdotázót, hanem a régi várurart látták volna, a ki most érkezett haza valami diadalmas háború után. De nem eszapán az öregségükkel tüntek föl, hanem a különös öltözetükkel is: Rákóczi katonái járhattak talán ezekben a kosztümökben, vagy azok a nagyvázsonyi legények, a kik a fiatal Kinizsivel mentek valamikor a török ellen. Mikor Marjay látta, hogy egyszer-mászor kíváncsian megfordulok utánuk, mosolyogva intett a fejével a kanyarulatoknál eltűnő vitézek felé.

— Késsé groteszknak találod, úgy-e, hogy a huszadik századbeli ember ilyen öregmódi környezetben él? De nekem az a betegségem, hogy a gyimesi várbán nem tudok megtérni modern embert... Ezek a vén legények már a nagyapámat is szolgálták, s mivel a levegő itt nagyszerűen konzerválja a testi szervezetet, hát szentül el vannak szána rá, hogy még az én fiamat is szolgálni fogják. Különbön egyenes leszármazottjai a néhai Marjay Tamás hajduinak, s nekik akármít beszél a törvény, meg a parlament, ők még mindig a korlátlan hatalmú várurart tisztelik bennem, a ki — ha úgy tetszenék neki — bármely perczben leütetheti a fejüket... Persze tudnod kell, hogy ezek még sohasem láttak engem smokingban és lakkezipőben, s azt a jelenetet se látták, a mikor én, mint húseség mameluk, a miniszterelnök előtt a folyosón hajlongni szoktam...

Beszélgetés közben áthaladtunk néhány óriási termen, melyeknek még a butorzata is a XVI. századból maradt meg; menyezetes ágyak, fekete pohárszékék, rézveretű szubládok tüntek a szemembe, melyeken cifra, ezüstös kupák állottak, tompán csillogva a színes ablakokon át beszűrődő napsugárban. Vagy tíz-tizenkét szobán mehettünk keresztül, mikor Marjay udvariasan megállott.

— Ez lesz a lakosztályod, — mondta melegeződvé, — de hiszen olyan kényelemre, a milyet egy osztendei hotelben találhatsz, amúgy se számítottál. Ez valamikor a szép Marjay Pálné szobája volt, a kibe, legalább a krónikás szerint, maga a császár is eszeveszetten belebolondult. Ugyanabban az ágyban fogsz aludni, a melyekben ő aludt, a legbajosabb asszony, a kiről a családunk története megemlékezik. Talán az a tudat elviselhetővé fogja tenni, hogy egy-két napra lemondasz a megszokott kényelmedről...

— Ha én lennék a császár, akkor is megelégedhetném ezzel a lakosztállyal, — szólott elragadtatva, míg a gyönyörű régi holmikra, melyek fölött még ott lebegtek a porrált Marjayné álmai, egy bálmuló pillantást vettem...

A hálószobából nagyszerűen fölserelt fürdőszoba nyílt, ragyogó ezüstesapokkal, pompás zuhanyval, a falakon hóféhér márvánnyal, mintha csak egy újonnan épült pesti bérházban lettem volna.

— Ezt már én építtetem a hálószoba mellé, — világosított föl Marjay, mikor látta, hogy esodálkozó arczsal nézem a karrarai kőből készült fürdő bassint. Most itt hagylak, hogy megfürödhess és kipihenhesd magadat és nem is háborgatlak vacsoráig, mikor a csöngettyűző majd úgy is fölver az álmódból. Addig magam is elintézek egyet-mást, mert még ma telefonálnom kell az alkotmánypárti klubba. A belügyi államtitkárral van valami igen sürgős beszélőnivalóm.

Elment és én egyedül maradtam a esászár szerelmének hálószobájában, melynek ablakából gyönyörű kilátás nyílt a látóhatár szélén elhúzódó szepességi hegyekre. Egy darabig

tűnődve néztem a hóspikás ormokat, aztán elálmosodtam s ledőltem a menyezetes ágyra, a hol valamikor a világszép Marjay Pálné álmodozott a koronás udvarlója felől. Csak az erős csöngetésre riadtam föl s alig volt annyi időm, hogy átöltözzem (smokingot és fekete esokrot kötöttem), a házigazdám már türelmetlenül nyitotta rám az ajtót.

— Előre, előre, — szólott élénken — Teophrastus mester már türelmetlenül várakozik rád.

— Ki az a Teophrastus mester?

— Azt rögtön meg fogod tudni, ha lejössz velem az ebédlőbe. Különbön egészen fölösleges volt, hogy ennyire fölcizomázd magadat...

A folyosókon már meg voltak gyújtva a karos gyertyatartók (a kandaláberekben arany-sárga villambulazó égett) s az ebédlő is káprázatosan ki volt világítva két-háromszáz gyertyalánggal, melyeknek fénye tompán, misztikusan tükröződött vissza a menyezeti erő tölgylaburkolaton. A Marjayak ebédlő-háza volt ez, a hol valamikor páncélos vitézek ürítgették a kupákat, míg alattuk fölholtra kínzott rabok esörgették penészes lánczaikat. Most azonban üres volt a hatalmas terem, csak egy kicsike, összetöprődött emberke kelt föl az egyik karosszékéből, a melybe eddig teljesen bele-szippent, s nagy komolyan elibénk sietett az ajtóig. Hosszszakállú, aprószemű aggastyán volt, aféle mesebeli, erdei manó, a ki régenre öreg fák odvában szokott lakni, de most fekete esászarkabátot, vastag pápaszemet hordott, s engem a fejemtől a talpamig kíváncsian végig mért.

— Kedves barátom, bemutatom neked Teophrastus mestert, — mondta Marjay ünnepélyesen, majd az aggastyán felé fordulva, hangosabban folytatta:

— Ez a pesti ember, a kiről már tegnap este beszéltem...

— Igen, igen, ő az, a ki ölbombotokkal ír, — mondta kacagva Teophrastus mester, de a hangja vékony, sipítózó volt, mintha nem is a mellől jönné, hanem valahonnan a padlásról vagy a háztetőről...

Mivel rögtön észrevettem, hogy az öreg ember nagyot hall, kíváncsian odafordultam Marjayhoz:

— Ha nem csalódom, Teophrastus mester még az úkapádról maradt itt a gyimesi vároban... A külsője után itélve, azt hiszem, hogy legalább is háromszáz esztendő...

— Annyi nines, de százévesnél bizonyosan jóval több... Én csak annyit tudok, hogy már gyermekkoromban is épen ilyen volt, mint most... Ő azt mondja, hogy Ferenc eszázár alatt kapta a diplomáját...

— Miféle diplomája van?

— Teophrastus mester okleveles orvos, s még most ő gyógyítja a eseléseket, ha valamelyiknek baja esik... De a doktorságot csak mellékesen űzi, mert az olyan gyerekeségek, mint az élet és az egészség, őt csak nagyon kevéssé érdeklik... Akár él valaki, akár meghalt, szerinte egészen mindegy... Különbön majd meghallod magad is, ha vacsora után elbeszélgetsz vele... Ő a híres St. Germain gróf utódjának tartja magát, s a mint látod, meg a nevét is tőle kölcsönözte...

— Persze, persze, a gróftól is Teophrastus Bombastus Paracelsusnak hívták. E szerint az öreg ember szintén aranyesinálással foglalkozik?

— Az aranyat ő csak annyira beesüli, mint a kavicsot. A mije volt, régen szeszosztotta a szegények között, s most már van legalább is ötven éve, hogy nem volt egyetlen krajezárja se... De hagyjuk ezt, majd vacsora után amúgy is mindent megtudsz róla...

A vén szolgák, nagy ezüstlákkal a kezükben, megjelentek a terített asztal mögött, egy galambösz óriás bort töltött a poharakba, s csakhamar egészen átengedték magunkat a fehér asztal örömeinek. Marjayval vigan kezintgettünk, de Teophrastus mester nem vett részt a poharazásban, hanem behunyt szemmel tüntette el a fogatlan szájában a jó falatokat, nagy néha vetve egy álmodozó pillantást a menyezetre, mintha a lelke egészen más, messzeszei világokban járna, a hova a közönséges halandó nem követheti. Csak akkor vett ismét tudomást a jelenlétünkről, mikor a szol-

A PIUMEI VILLA GIUSEPPE. — Kortársi látás a lépcsővel.

gák a kávéfőző gép alatt a spirituszt meggyújtották.

— Kivel beszélt? — kiáltott rá hangosan a várúr.

Az aggastyán szeliden elmosolyodott, aztán így válaszolt:

— Martinovicseal, a szásvári apátal, a kinek a vérmezőn leütötték a fejét. De nem sokat beszélhettem vele, mert Martinovicse ma éjjel tízenkét órakor újra megszületik.

— Hol születik meg?

— Marseille-ban, a kikötőben, egy hajómunkás házában...

Ámulva néztem Marjayra és Teophrastus mesterre; a beszélgetésük úgy hatott rám, mintha hirtelen a bolondok házába esőppentem volna. De Marjay, a ki látta az arczomon a megdöbbenést, ismét halkabba fogta a szót: — Nem érted, úgy-e ezt a különös dialogust?

— Csodálkozol rajta? Hát mit értsek abból, hogy Martinovicseal ma éjjel újra megszületik?

— Azt, hogy a szásvári apát elköltözött lelke ma egy marseillei hajómunkás házában jelenik meg ismét, hogy új testi alakban tegye meg az utat a bölcsőtől a sirig... Teophrastus mester azt állítja, hogy minden halott újra visszatér a földre, s hogy ő mindenkiről meg tudja mondani, kinek a földi alakjában járt már itt száz vagy ezer esztendővel ezelőtt... Sőt beszélni is tud azokkal a lelkekkel, a kik a halál után az új megszületésre várakoznak... Ez egy esodaltos adomány, mely némileg hasonlít a spiritizmusra...

— És te is hiszel ebben a lélekvándorlásban?

— Odakiinn, a józan és napsugaras világban, hóbortnak tartom a Teophrastus mester rendszerét, de itt, a dobogókői várbán föltétlenül hiszek benne...

Azt gondolom, te is fogsz himni benne, ha a háromszáz éves aggastyán a kék lángjait meggyújtja... Érdekel, hogy ki voltál, mielőtt ilyen geniális írónak születnél a világra?

— Sőt pokoli módon érdekel, — válaszoltam kíváncsian.

Marjay tölesért csinált a tenyeréből és így kiáltott a vén ember felébe:

— A pesti úr tudni akarja, hogy micsoda testi alakban járt itt a földön ezer évvel ezelőtt?

Teophrastus mester hangosan föl kacagott — a kacagása olyan különös volt, hogy a hidegség végig futott hallatára a hátamon — aztán sipítózó hangon szólott:

— A pesti úr meg fogja tudni, a mit akar... Széd elő a kulcsokat, vezér, hogy ne kelljen tovább várakoztatnunk a pesti urat...

Marjay egy régi pohárszékéből rozsdás kulcsokat vett elő, aztán mindhármán távoztunk az ebédlőből, s homályos folyosókon, garádiesokon át botorkálva (jó negyedórát tartott az útunk) egy különös helyiségre jutottunk,

melynek falait nyirkoszöld penész fűdte, a menyezetről pedig egy vert vasból kovácsolt lámpa függött alá, mely tompán, kiserétesen világította meg az ijesztően rideg helyiséget. A falak mentén márványkőből készült padok húzódtak végig, melyek, az évszázados használatból, már megkopáltak. Az egyik fal helyét sötétbarna rács foglalta el, a melyen belül vörösen égő örökláng lobogott.

— Mi van ott? — kérdeztem suttogva.

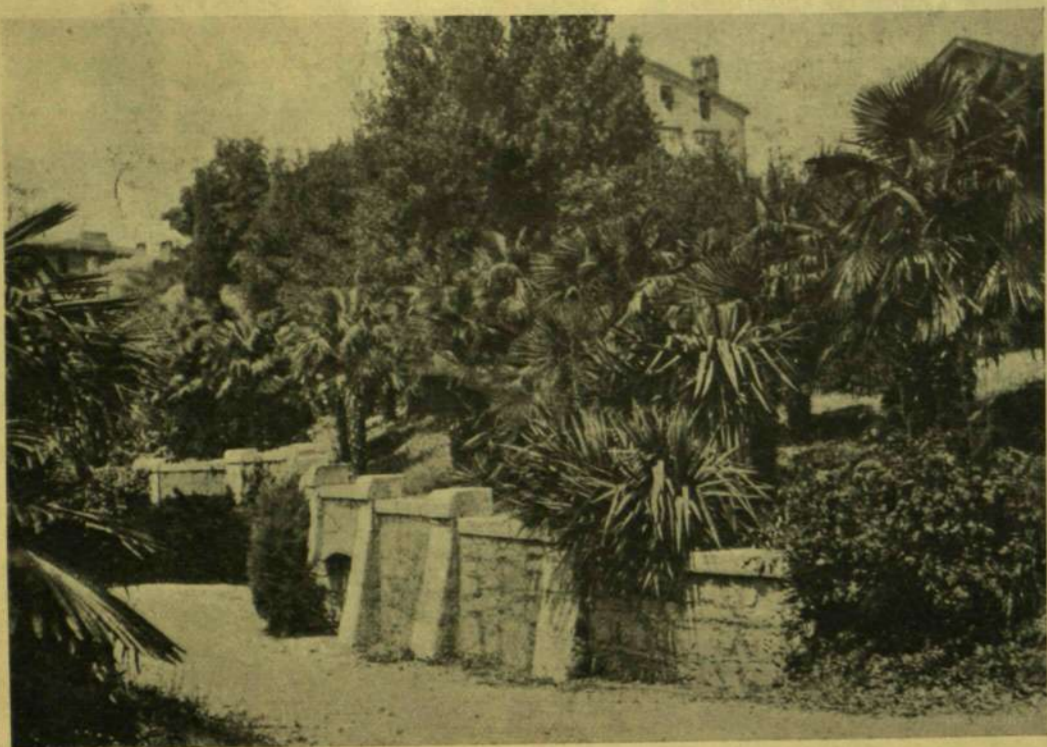
— Az a Marjay-család sírboltja, — válaszolta a házigazdám, a ki egyszerre mintha ijesztően megváltozott volna: a jóízű mosoly hirtelen eltűnt az arczáról s valami kemény, gögösi vonás jelent meg a helyén, a XVI. századbeli oligarcha kegyetlen és vérszomjas arczkifejezése, a mit most már csak a múzeumok és a régi levelesládák képeini látni...

De nem volt időm a további megfigyelésekre, mert Teophrastus mester most egy rozsdás serpenyőt hozott ki a sírboltból (hideg szél esapott felénk, mikor a rácsos ajtó felnyitotta) s a következő pillanatban félelmetes, kék láng esapott föl előttünk, melynek halvány fényénél sejtelmesen felénk látszottak a sírbolt hatalmas kőszarkofágjai, az életnagyságú kővitézek, a töredező márványkeresztek, — s néhány rejtelmes szót susogva, mereven közelebb lépett hozzám, miközben görnyedező kis alakja megnyúlt és kiegyenesedett, a szemei pedig — legalább nekem úgy rémlett — piros, rubintos fényben égtek. És mialatt reszkető, ránczos kezeit a vállamra tette, egyszerre megszólalt, még pedig olyan hangon, a melyet csak kilenczvenéves, öreg püspökök használnak, mikor a templom hideg kövére letérdenek, s a homályba vesző falak minden szavukat kiserétesen viszonzozzák:

— Látok, belelátok a multak ködébe... A esontok megmozdulnak, a halottak feltámadnak a pillantásomtól s a koporsók köfedele fölpattnak... Látlak, mint pogány vitézt a verezekkel-szorosban, látlak, mint krónikák festegető szerzetest a bakonybéli kolostor csel-lájában, látlak, mint a király kinstárnokát, látlak, mint menekülő zsoldosokat, a ki a vértől gözölgő Csele patakon átázgól... Itt állsz előttem a máglyán, a hol eretnekként megégetnek, a késmárki piacon, a hol a fejedet leütik — brrr, a véred belehullik a fűrészporbá! — s a királynő kastélyának parkettáján, a hol piruló grófkisasszonyokkal táncolsz...

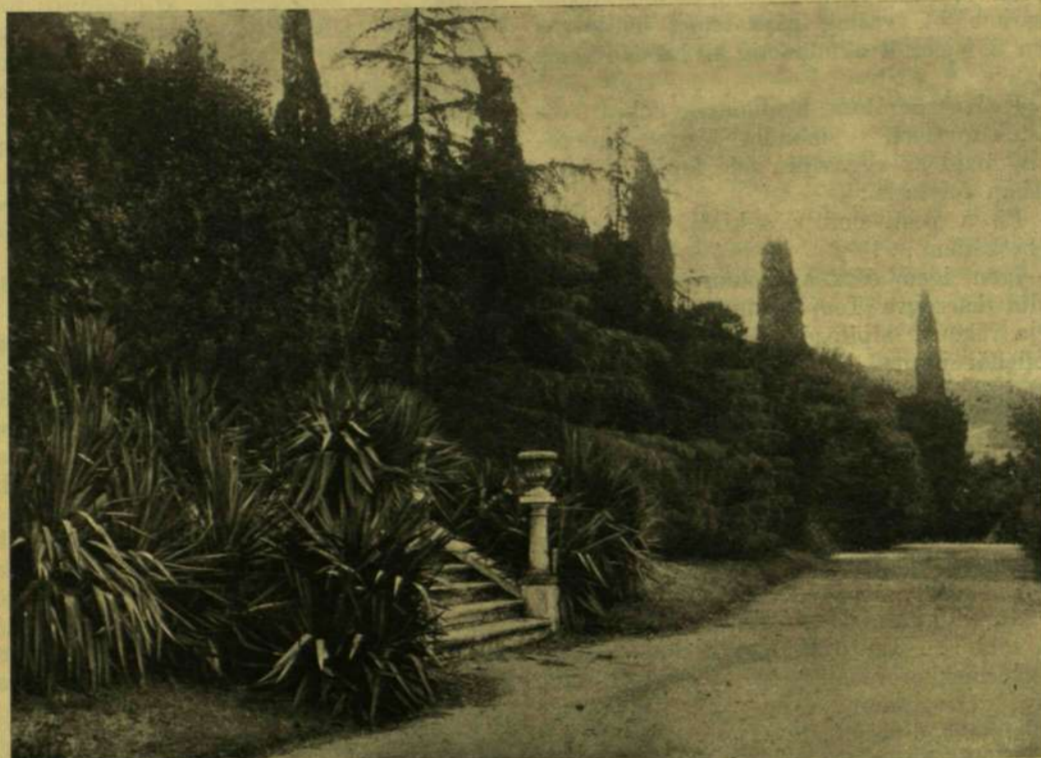
Látlak kipírulva a szerelmi láztól, és sápadtan, behunyt szemmel, vértelen ajakkal, a hogy fejed ráhajtod a halotti vánkora... És amott dideregve, egy szál kabátban jársz a havas országúton, mint szegény kóbor színész, a kiből valaha a nemesi kuriák tréfás és hamiskodó jukulátora lesz...

A Teophrastus mester kialudt szemé égett és lobogott a meggyőződés lángjától, — és a furcsa, nevetéses beszéd, melyet nappal, a megszokott társaságomban képtelen örülség-

LEGYEZŐ-PÁLMÁK CSOPORTJA.

nek tartottam volna, most mint valami misztikus, rejtélyes igazság esengett a fülemben, mintha a súlyos, láthatatlan Kárpátok, melyek a halandó ember előtt az élet nagy titkait eltakarják, egyszerre szétlebbentek és eltűntek volna... Ha az ablakon át aranyos napsugár özönlött volna az arcomba, talán hangosan kinevettem volna a deklamáló aggastyánt, de itt, a komor színteremben, előttem a homályból kiszürküllő kőkoporsókkal, melyeknek márványlapján fekete árnyékok táncoltak, magamnak is úgy rémlett, hogy a mit az öreg ember mond, mind az csodálatos és eddig rejtve maradt igazság, mely most valami mágikus erő folytán, egyszerre elbukkanik a multak ködéből... És most hirtelen úgy éreztem, hogy tisztán belelátok azokba az évszázadokba, melyek a születésem előtt a semmiségbe lepergették, s mintha egyszerre valami rég elmosódott álom színesedett volna ki előttem, melyet eddig vak és átláthatatlan sötétség borított... S az álom keretében világosan láttam, a mint századévek előtt élt, sirba omlott hasonmásom ott ül a magányos kolostori ezellában, lihegve menekül az üldöző ellenség elől, daczosan, emelt fővel lép a máglyára, s bátran odahajítja fejét a pallos alá, míg a hatalmas kés a ragyogó napsugárban megcsillan... Esküt mertem volna tenni rá, hogy a barát, a mene-

YUCCÁK ÉS FENYŐK.

külő katoná, az eretnek, a menüettet tánczó gavallér mind én voltam, a kopott, szürke iródiák, a ki most kávéházi asztalok mellett ír tarka hazugságokat az unatkozó olvasók számára...

Marjay most hirtelen rámpillantott: az arca ijesztően sápadt volt a titokzatos, kék világosságban, de a szeme nem a régi, mosolygó szem volt többé, a XVI. századbeli despotá gúnyos és vérszomjas kegyetlensége tükröződött vissza benne, a sasorra szélesebbé és ijesztőbbé lett, bikanyakán kidagadtak az erek, s nekem úgy tetszett, hogy nem a sima, údváriás, anekdotázó klubember áll előttem, hanem a hatalmas várúr, a ki kacagva nagyot húz a kupából, mikor a jajveszékelt rabokat poroszlóival a vérpadra cipeltette... A fogam szinte vaczogott a félelemtől, mikor élszántan odakiáltottam a Teophrastus mester fülébe:

— És Marjay ki volt ezer évvel ezelőtt?

Az aggastyán még ijesztőbben felkacagott.

— Még ezt sem tudod, balga és együgyű pesti ember?... Nézz rá: ezer és ezer halandó közül is föl kellene ismerned benne az elkéseredett és lázongó magyar őst, a ki gyülevezs hadával ordítva és kelevézét villogtatva tört az új hitet terjesztő király ellen... A Peturok és Dózsák ősapja volt ő, a ki föl-

PIHENŐ A KASTÉLY ELŐTT.

A FIUMEI VILLA GIUSEPPE PARKJÁBÓL. — Jolty Gyula félvételei.

négelytette magát, csak hogy pogány isteneit megvédelmezze... Nézz rá, most ismét a régi alakjában áll előtted, a kilencszáz évvel ezelőtt porrálett alakjában, a mikor a somogyi rengetegekből kirontott, hogy az új istent elkeresse...

A kék láng ott repdesett e pillanatban a Marjay arcán, s én majdnem fölkiáltottam a bámulattól; gögösen, halálrészánt arccal állott előttem az első magyar király legnagyobb és legelső ellenese: Koppány, a somogyi vezér... Komoran és gúnyos szemmel tekintett rám, — és én esküt mertem volna tenni rá, hogy a fejünk fölött mindjárt meg fognak szólalni a harzi trombiták, s már hallottam is a türelmetlen paripák toporzékolását, s a pogányok elkéseredett, harzi riadóját... Mintha nem az lett volna bolondos álom, a mit a süket Teophrastus mester rajzolt elém, hanem az, hogy én egy lármás és ezinikus nagyvárosból jöttem ide, a hol a pogányok immár bátran és emelt fővel járnak a villamfényes utcákon...

A naftaláng e pillanatban kialudt, Marjay meggyújtott egy viaszgyertyát, az aggastyán pedig kimerülten elhallgatott. És a szegényes józan világitásban egyszerre szétriadtak a sirjuktól feltámasztott halottak, Teophrastus mester ismét roskadozó, öreg emberré lett, s Marjay gyöngéden, finoman mosolyogva tekintett

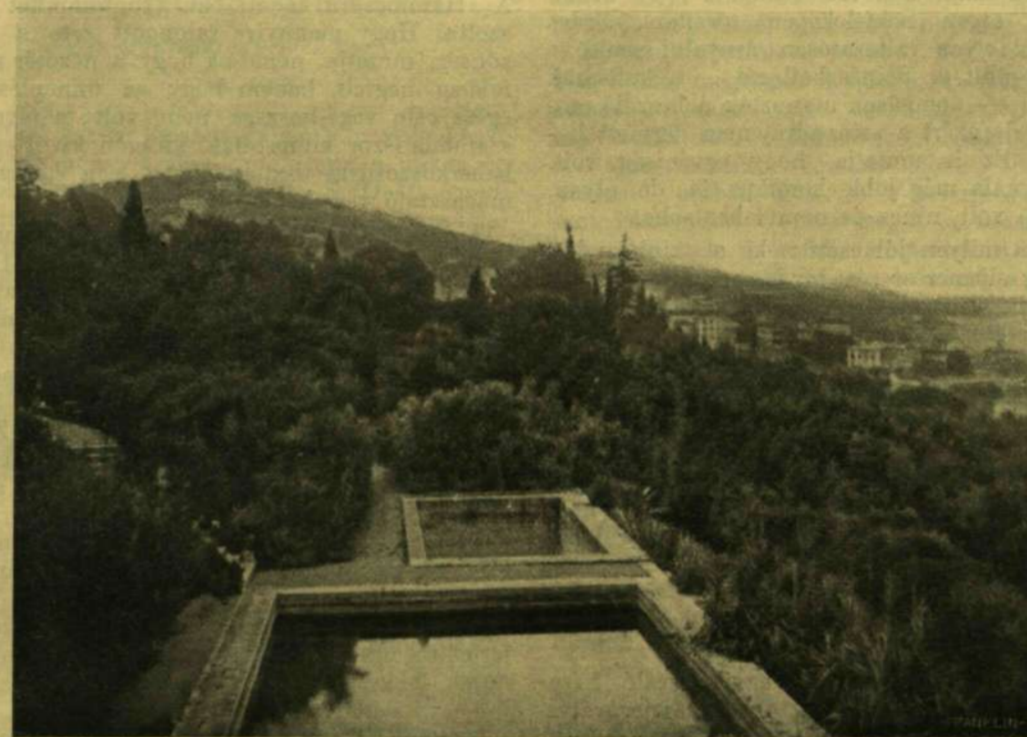
rám, s így szólott, miközben briliántgyűrűs kezét a vállamra tette:

— Ideje lesz lefeküdnöd, mert bizonyosan nagyon kimerültél az egész napi utazásban... A derekad még két napig is érezni fogja a preskóci vizinális vasutat...

Szóltanul ballagtunk föl a kastélyba, s öt percz múlva már az igazak álmát aludtam. Még pár napig ott mulattam Gyimesen, aztán visszatértem a fővárosba, mert a szerkesztőségéből táviratilag hazahívtak... A következő héten megkezdődtek a parlamenti ülések, s én a politika zürzavaros eseményei közben csakhamar egészen megfeledkeztem a gyimesi várról, a háromszázéves Teophrastus mesterről, a színterem kék lángjáról, s a sírjából feltámasztott Koppány vezérről... Különös kalandom csak április vége felé újult meg a lelkemben, mikor egy napon a képviselőház folyosóján ismét összetalálkoztam a Gyimesről visszatért Marjával. A népszerű honatya harangalakú redingót-kabátban állt a miniszteri szoba előtt, s egy pajkos anekdotát mesélt el a miniszterelnöknek, a ki jóakaró derültséggel hallgatta. Marjay a jó hangulatot arra használta föl, hogy átadta a nagyrúrnak a kerületbeli Pollák Mór kérvényét, a ki a megyei székváros nagytrafikjára pályázott. Ezután visszatért a baloldali folyosóra, a hol elmesélte néhány fiatalabb képviselőtársának, hogy az

KILÁTÁS FIUMÉRA ÉS CHERSO SZIGETÉRE.

KILÁTÁS A TERSATTÓRA.

éjjel huszonkétszer egymásután újított meg egy baccarat-bankot a kaszinóban. Jól megéreztem: e pillanatban egyáltalában nem hasonlított többé a kilencszáz évvel ezelőtt felnyársalt Koppány vezérhez...

A VILLA GIUSEPPE.

Fiume legszebb parkjában van József főherceg kastélya, a *Villa Giuseppe*, a hogy a fiumeiek nevezik. Maga a park, azon a vidéken, a hol minden talpalatnyi földet a növények számára nagy munkával kell a kopár sziklák, a Karszt sajátos szürke kemény kötömegetől elhódítani, szinte csodaszámba megy, mert annak a töménytelen növénynek, a mely a 45 hold területen művésziessen és nagy gondnal és tudással van ültetve és elrendezve, a sziklák közé kellett először megfelelő helyet földdel meghordani. A parknak tetemes részét puszkaporról kellett elhódítani az anyatermészetől a kopár Karszt egyik kelet felé lejtő oldalán.

Ismeretes, hogy a boldogult József főherceg különösen a délszaki és melegvü növények meghonosításával foglalkozott nagy szeretettel és nagy arányú kísérleteit irodalmilag is földolgozta. E kísérleteinek középpontja volt a fiumei park, a melyben, ha csak futólagosan pillantunk is végig, azonnal sze-

münkbe ötlük az a rendkívül sok délszaki növény a szabadban, a mely nálunk legfeljebb csak az üvegház védelme alatt tud megőzni és fejlődni. Így látjuk a fő úttól letekintve a bengefélékhez tartozó Chileben és Peruban honos *Colletia*-fajokat, a híres kámporforfát (*Laurus camphora*) 15 m. magas példányban, Dél-Kalifornia és Arizona nevezetes pálmáját a *Brahea* vagy *Washingtonia Roezlii*-t, japáni bambusz nád féléket és a hófedte Himalaya lakóját, az *Aucuba Himalaicát*, más egyéb pálmafélékkel. A pálmáknak különben nagy sokaságában gyönyörködhetünk e parkban olyan cédrusfák meg bambusz nádak társaságában, a melyekben az üvegházakban és hazánkban nem lehet részünk. Érdekes csoport a cédrusoké a kastély felé vezető uton, a lépcsőzet mellett, mint a *Cedrus Deodora* és *Atlantica*, a libanoni cédrus (*C. Libani*), és az előbbi kettőnek érdekes változata, az utóbbinak nagyon ritka változata itt szinte óriásra nőtt lehajló gindár cédrust, (*C. Deodora pendula*). A fenyőknek ama fajai, a melyeket diszkertjeinkben nagy becsben tartunk, itt rendkívül nagy, 10–12 méter magas példányokban diszlenek, mint a görög Apolló-fenyő (*Abies Apollinis*), a püsafo fenyő, a a morinda fenyő, az Olaszországban szélteben ismert mandula-fenyő (*Pinus pinea*), a melyet

FENYVES ERDŐ-RÉSZLET.

A FIUMEI VILLA GIUSEPPE PARKJÁBÓL. — Jolty Gyula félvételei.

fogta el őket a katonák láttára s egyrészt nyomban elszaladt. Sztratimirovics azonban újat állotta a menekülőknél s arra kényszerítette őket, hogy Karlóczát védelmezzék. Sztratimirovics a magyarok érelyes előnyomulására a pátriárka kastélyába vonult csapataival és onnan próbálta magát védeni, de a magyarok a kastélyt is ostrom alá vették, úgy hogy a szerbek számos fogoly, sebesült és halott hátrahagyásával elmenekültek s ezzel a csata véget ért. Sztratimirovicsnak később sem volt szerencséje a magyarokkal szemben. Nyílt csatában egyszer sem tudott diadalt nyerni, a portyázó ütközetekben, különösen a védtelen magyar falvak és városok megrohanásában viszont nem katonai érelyek tündöklésével szerzett babérokat. Az udvar elismerte érdemeit és csakhamar alezredessé, (arczépe, mint az 5-ik számú nádor huszárezred alezredesét ábrázolja), majd ezredessé léptette elő. A szabadságharc után jutalomképpen tábornokká nevezték ki és a palermói főkonzulnást is rábizták. Egyideig Magyarországon is tartózkodott s az alkotmány helyreállítása után országgyűlési képviselő lett szerb nemzetiségi program alapján. Nem sokára egészen Bécsbe tette át lakását s ott halt meg a mult héten magányos elvonultságban, életének nyolczvanötödik évében.

SVEN HOLST JENSEN.

A JUPITER NYOLCZADIK HOLDJA.

Az újabbkori nevezetesebb csillagászati felfedezések jó része a fényképezést fennedülésének köszönhető. Ugyanis a távcső szemlencséje elé helyezett fényérzékeny lemez, az észlelő gyorsan fárado szeménél jobb megfigyelőnek bizonyult, mert nemcsak egy-két óráig, hanem gyakran napokig, egy és ugyanazon égitestre irányíthatók. Mennél hosszabb pedig a kinntartás ideje, természetesen annál gyengébb fényességű csillagok is meglátszanak. Így sikerült *Melotte*-nak a greenwichi obszervatóriumon és év január 27-én a Jupiter környékéről készült felvételén, egy tizenhatod rendű — tehát szabad szemmel soha meg nem pillantható — csillagnak megfelelő pontocskát találni. Sebitten vésztett számításai szerint, ez egy eddig még ismeretlen égi test volt. Amde a pöttöske lemezhiba is lehetett, óvatosságból tehát folytatta megfigyeléseit és a rövid idő múlva készült két újabb fényképén az imént említett csillagot újból megtalálta.

A ki fényképezéssel valaha foglalkozott, gyakran tapasztalhatta, mennyi kellemetlenséget okoz egy-egy hibásan öntött lemez. Még hagyján, ha csak néhány felvételünk használhatatlan, olykor azonban a kópírás nemtöve gúnyt űz, dobozt-doboz után nyíttat velünk, de a hiba ott éktelenkedik minden üvegen s rakoncátlan koboldként kacag szemünkbe. Ez az oka, hogy eleinte minden fotográfiai felfedezést tartózkodással fogadunk, annál is inkább, mert a lemez kisebb hibáitól, különösen az igen halvány csillagok valódi képét megkülönböztetni roppant nehéz. Mint rendszeren, úgy a jelen esetben is be kellett tehát várni a további és több helyről megfigyeléseket.

Március 3-án, 23-án és 24-én *Wolf* Heidelbergben, nemsokára ezután a *Lick*-obszervatóriumon pedig *Pickering*, végül március 27-én, 31-én és április 3-án majd 24-én Greenwichben a szóban forgó gyanus csillagot újból megtalálták.

Az így összegyűjtött adathalmazból most már *Crommelin* számításai alapján teljes biztonsággal lehetett megállapítani, hogy a sejtés jogosult volt s tényleg Jupiternek egy új, — immár nyolczadik — holdjával van dolgunk.

Ez új hold távolsága Jupiter-től mintegy 35 és fél millió kilométerre tehető, tehát még a nem régiben felfedezett hatodik és hetedik holdakon is túl van. Talán épen ezért sikerült csak mostanában felfedezni, bár érthetetlen, miként maradhatott daczára a napjainkban divó szorgos megfigyeléseknek mind ez ideig észrevétlen. Tulajdonképpen épen ez teszi érdekessé, mert szinte önkénytelenül merül fel a kérdés, vajjon nem valami új képződmény avagy nem a Jupiter vonzotta-e magához a világűrben szerte kalandozó égi testek egyikét?

Az első eshetőség valószínűtlen, a második azonban már lehetséges, a mennyiben a világ-egyetemen uralkodó összhang, melynek nagyszerűsége az ember lelkében a végtelenség érzetét kelti, — nem teljes, mert időközönként hirtelen felvilanó, majd nyom nélkül eltűnő jelenségek zavarják — az üstökösök. Az ég e kőzsa portyázóinak természetét még alig ismerjük s azt tapasztaljuk, hogy gyakran évszázadokig tartó utakat futnak be, míg ismét láthatókká válnak. Szénhidrogénből álló gáznemű halmazállapotuk folytán a körülható erők rajtok alakváltozásokat, sőt gyakran bomlást, szakadást idéznek elő. Ez utóbbi esetnek egy nagyon érdekes bizonyossága az 1826-iki, felfedezője után *Biela*-nak nevezett üstökös, mely 1846-iki visszatértekor két egyenlőtlen hosszúságú és fényességű részre szakadt, közülök a kisebbik már márciusban teljesen eltűnt, a nagyobbik pedig még egy álló hónapig is látható volt. A ketté vált részek közötti közepes távolság eleinte 274,000, majd 313,000 és 1852-iki visszatértekor már 2,411,000 kilométer volt. Ekkor az üstökös végleg eltűnt, azóta többé nem is jelentkezett, hanem helyette 1872. november 27-én — midőn ismét földközélemben kellett volna lennie — gyönyörű csillaghullás kárpótolta az akkori idők asztronómusait. A kérdés az, vajjon mi-

SZTRATIMIROVICS GYÖRGY.

féle erők idézik elő a szétesés és gyors, szinte szemünk előtt végbemenő folyamatát?

Nem lehetetlen, hogy a Jupiter ujonnan felfedezett nyolczadik holdja is valamelyes alakuláson esett át. Legalább *Forbes* ez irányú kutatásai e hipotézis valószínűségét támogatják. T. i. a *Lecell*-féle 1770-iki visszatérő üstökös rövid néhány évi megfigyelés után 1779-ben szinte eltűnt. Ennek azonban olyan pályája volt, hogy ha a Jupiter, — melynek ott, az égnek ezen helyén százszor nagyobb vonzereje van, mint a Napnak — e nyolczadik holdját tényleg ilyen rablással szerezte, akkor eme új holdnak előbbi pályája *csakis* olyan lehetett, mint a *Lecell*-féle üstökösé volt. E feltevést valószínűvé teszi még e hold hátráló mozgása, azaz hogy nem nyugatról kelet felé kerül meg Jupiteret, hanem a többi hét holddal teljesen ellenkező irányban kering.

Eddig mindig azt hittük, hogy a holdak a bolygókból, ezek viszont a Napból keletkeztek, hiszen erre tanított bennünket a *Kant-Laplace*-féle elmélet s ime, ha *Forbes* számításai helyesnek bizonyulnak, a naprendszer egyik egészen más keletkezési módjával fogunk megismerkedni. A *Kant-Laplace*-féle hipotézis tarthatatlanná válik, — a mint hogy újabban mindjobban kétségbe is vonják helyességét — s bebizonyosodik ismét az a régi igazság, hogy még a legtökéletesebbnek látszó elmélet sem fogadható el általános érvényű törvénynek, ha a jelenségek *összesége* nem illeszthető annak keretébe.

Dr. Massány Ernő.

MISS RANDOLPH UTAZÁSA.

REGÉNY.

Irta C. N. és A. M. Williamson.

Molly Randolph levele atyjához.

A «Fehér Oroszlán» tölgyburkolatú termében. *Cobham, Surrey*, november 12-ikén.

Kedves tündöklő fejű Anygalm!

Reményem, nem lesz kifogásod ellene, de én minden tervemet megváltoztattam. Vettem egy automobilt vagy motorkocsit, a mint itt nevezik; és mialatt ezeket a sorokat írom, Mary néni idegrohatól gyötörve, a legalább száz éves szögletben álló pamlagon hever, — száz évesnek a pamlagot mondom, nem a szögletet, mely jóval régiebb. De talán jó lesz, ha világosabban megmagyarázom a dolgot.

Nos, azon kezdem, hogy a gőzösön találkoztunk többekkel (volt ott egy főesperes, nagyszerű selyemharisnyában és egy főesperesné, ki lenézett bennünket, míg csak ki nem szívárgott, hogy te vagy az a *Chauncey Randolph*). Azt hallottuk tőlük, ha igazán jellegzetes angol falut akarunk látni, csak *Cobham*-ba ránduljunk; ki is rándultunk ma.

Mary néni a nála megszokott balsejtelmekkel ellenezte a társasutazást; ennőlfogva bizonyosra vettem, hogy szépen fog sikerülni. Mikor ide, eme kedves régi verestéglás szálló elé hajtottunk, olyan kocsin, melyet «fly»-nak mondotak, pedig mászik, több gépkocsi épen útnak indult és mondhatom, egész kicsinynek érzem magamat, mintha Noé kisasszony volnék, a ki épen kiszáll a bárkából. (Mellékesen kérdem, voltak-e Noé kisasszonyok?)

Az egyik gépkocsi egészen másféle volt, mint a minőket a világengernek akár mifelénk eső, akár itteni oldalán láttam. Magas volt és méltóságos, mint egy diadalszekér; úgy elnézett a többiek feje felett, mint a főesperesné eleinte az enyém felett, míg meg nem tudta, kinek a lánya vagyok. Elöl a *chauffeur* ült, egy fényes külsejű úr pedig, ki épen leugrott, parancsokat adott neki. Minthogy ez az úr nem felém nézett, megragadtam az alkalmat, hogy gyorsan lekajjam gépemmel (egy igazi angol tájkép megörökítésére); de az én tapintatlan kodakom oly hangos csitt-csattal nyílt, hogy a czélba vett úr elég korán felénk fordíthatta fejét és gyaníthatta, mi történt. Én, a mennyire csak telt tőlem, «gögös *Lady Gwendolen*» méltóságával haladtam el mellette, Mary néniel beszélgetve. Reméltem, sohasem találkoztunk többé. De alig hogy a lunch-höz ültünk ebben a szép, padlójától tetejéig tölgyburkolatú régi terem-

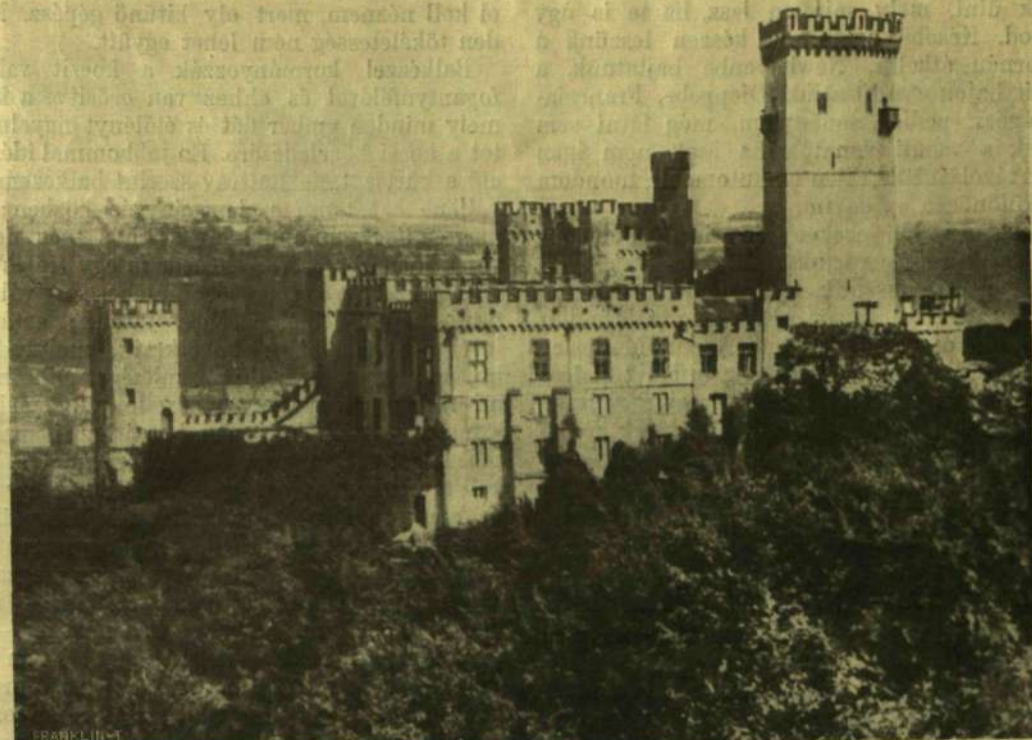
ben, hát csak belépett ő, mire Mary néni, kinek lelkében némi czimkórság lappang (azt hiszem, az angol éghajlat gyakorol rá befolyást), suttogva megjegyzé, hogy ime, *ilyen* az ő eszményképe a hercegről.

A fényes úr közelebb ballagott és az asztalunknál foglalt helyet. Udvariasan szolgált Mary néninek mindenféleképp, a mire nem is volt szüksége, aztán óvatosan tapogatózó társalgásba kezdett. Olyan leány, a ki szeret jól mulatni, arra elég alkalmat talál Angliában, feltéve, hogy Amerikából jött, mert akármit művel, a mit furcsának találják az emberek, csak sóhajtanak egyet és azt mondják: «Szegény teremtés, ez is olyanféle bolondos amerikai lány; olybá veszik, mint a ki nem esik beszámítás alá. Vajjon angol lány részt vett volna-e a társalgásban, nem tudom; de én megtettem. Kítűnt, hogy a fényes úr egy esomó barátunkat ismerte, különösen a párisiakat. Nem volt nehéz észrevenni, hogy a szépmemért bolonduló, hódító divathősnek kell lennie, ha nem is épen *duke*. Nem emlékszem, mikép tértünk rá, de *igazán* Mary néni csevegett a mi európai utunkról, nem én; ő mondta el, hogy ez az első nagy utazásunk és bejárjuk a szárazföldet is, mihelyt Angliával végeztünk.

A fényes úr élt Franciaországban (úgy látszik, majdnem mindenütt élt, mindenkit ismer és tud mindent, a mit érdemes tudni). Megjegyezte, «milyen kár, hogy nem gépkocsin teszszük meg körutazásunkat.» Erre én pajzánkodni kezdtem és kérdeztem, hogyan vélekedik, ki válnék be jobban *chauffeur*-nek: Mary néni, vagy én. Válaszul kijelentette, hogy nem tréfál, hanem komolyan beszél. Illelnek, hogy gépkocsink legyen és *chauffeur* is hozzá. Akkor mi *Monte Christó*-ként mondhatnók: «Enyém a világ.»

Folytatva témáját, rátért arra, hogy ő milyen nagyszerű utazásokat tett gépkocsiján, «melyet talán észrevettünk ottkűnn.» Úgy adta elő, hogy ennél jobb gépkocsi nincs is a világban; tényleg nem is lehet más ahhoz egészen hasonló, mert hisz külön az ő részére készült. Egy-szerűen törhetetlen jószág, oly erős; a gép kétszer annyi ideig tart, mint bármely másfajta gép; egyik főelőnye, hogy hajtószíjas és egy bámulatos, jockey-csigának elnevezett készülékkel bír, mely a sebességet szabályozza: következképp a gördülése «kellemesebb», (ezt a szót használta), mint a közönséges hajtó-készülékű kocsié, melyek — szerinte — rázó-sak, lármásak, könnyen eltörnek és mindenféle alkalmatlanságot okoznak.

Mire a lunch középehez értünk, már irigyletem tőle a kocsiját és úgy képzeltem, hogy az egész élet mit sem ér, ha én azt a játékszeret meg nem kapom. Kérdeztem, vajjon nem vásárolhatnák-e hasonló kocsit, de a válasz nagyon

A NÉMET CSÁZSÁR STOLZENFELSI VÁRA, MELY ELADÓ.

leverő volt. Az ő kocsijának kiállítása tömredék költséges tökéletesítést kívánt; a cég számára nem fizetné ki magát, ha ilyen kocsikat a közönség használatára készítene; külön meg kellene rendelnem még egy olyant és csak hónapok múlva kaphatnám meg. Úgy találtam, hogy kissé gyöngédtelen eljárás volt részéről oly nagy vágyat ébreszteni fel bennem és aztán oly leverőleg nyilatkozni: egyszerre azonban, csak úgy közbevetőleg, felhozta, hogy hajlandó eladni a gépkocsiját, mert egy negyven lóerejű versenykocsit rendelt meg magának.

Talpra ugrottam és szóra és kérdeztem: «Mért ne adhatná el önnekem?»

Érdemes volt nézni, milyen arczot vágott Mary néni. De nem engedte nekem az időt a közbeszólásra; lihegett ugyan egyet-egyet, mintegy jelezve a mondatok végét, de a félbeszakításra ez nem volt elég.

A néninek *Duke*-ja sokkal nagyobb felindulásban volt, semhogy abban hagyta volna a megkezdett tárgyat. Sietett kijelenteni, hogy remélhetőleg nem értették félre nyilatkozatát. Eszéágában sem lehetett «üzletet csinálni». Természetes dolog, ha igazán szándékom gépkocsit vásárolni, sokféle fajtáját meg kell néznem, mihelyt választok egyet. De minthogy úgy

látszik, hogy én sohasem jártam gépkocsin (a *le* hibád ez, *Apuska*, egyetlen hibád!), ő rendkívül örvendene, ha egy kicsit megkocsikáztatna bennünket, amúgy Istenigazában.

Mielőtt Mary néni csak egy szóra fakadhatott volna, én már elfogadtam az ajánlatot, mert szükségét éreztem, hogy kocsira üljek. Es mire való volna Mary néni, ha nem tenne meg mindent, a mit én akarok, de a szigorú illem korlátai között voltaképp nem tehetnék meg?

Egy szóval, indultunk; és isteni dolog volt. Tudom már, mit érez a madár, sőt jobban érzem. Tudod, *Apuskám*, milyen gyors elhatározású vagyok. Ebben egészen reád ütök. Mialatt egy *Ockham* nevű faluban gyönyörű utcákon végig tüneményes gyorsasággal hajtottunk az elragadó régi vendéglőhöz, mely úgy van építve, mint valami spanyol posada, elég időm volt elhatározni, hogy megszerzem a *Duke* kocsiját, feltéve, hogy eladó.

Szóvá tettem előtte; ő ellenkezett. Senki sem képzelne, milyen kényes ügynek vette, mennyire félt annak látszatától, hogy ki akarta használni az alkalmat. Én biztosítottam, hogy épen az ellenkezőjét lehetne feltelni, és végre nagynehezen engedett. A kocsi valóban gyönyörű. Hátul hatalmas láda is elfér, de szerzőszámoknak, könyveknek, lunch-höz valóknak és számtalan apróságoknak is jut hely az ülés párnái alatti tartóban, sőt a lábunk alatt is. Megfelelőbb berendezést lehetetlen találni. A tulajdonos mindent megmutatott és a gépszerkezetét is megmagyarázta, de beszédének ezt a részét azonnal elfeledtem, a hogy a szót kimondta, és így nem tudnám pontosan megmondani, milyen elveken alapszik a gép működése. Mikor az árról kezdtünk beszélni, azt hittem, legalább kétezeröttszáz dollárt fog kérni (a mi 500 fontot tenne ki, ugyebár?) ilyen pompás diadalokocsiért. Tudom, *Jimmy Payne* majdnem kétszerannyit adott egy kocsiért, melyet tavaly *New-Yorkba* hozott, pedig az félig se volt oly szép. De — ugy-e, el sem hinnéd? — az én emberem, szinte szégyenkezve, ezeröttszáz dollárt kért. Hisz ez most már másodkézből vett kocsi, mondogatta, bárha csak három hónapig volt használatban; eszéágában sincs, hogy jobban taksálja. Az a benyomásom támadt, hogy valóságos *Yankee*-üzletcsinyt követek el, midőn felkiáltottam: «Kész az alku!»

Ime hát, *Apuska*, vallomást tettem. Mindössze ennyi történt mostanáig; hozzáteendő még, hogy a *Duke*, a ki nem *duke*, hanem egyszerűen *Mr. Reginald Cecil-Lanstown* («egyszerűen» oly szó mindamellett, mely nem egészen illik ez esetben, vagy tán megfelelt?) hét-főn el fogja hozni az én kocsiomat a mi hótelnünkbe és akkor én az árt ki fogom fizetni. Édes apám, te oly korlátlan hitelt nyitottál számomra! *Mr. Reginald chauffeur*t is fogad

HOGY ÉRDEKLŐDIK A NEW-YORRI KÖZÖNSÉG A FOOTBALL IRÁNT.

nekem, ki franciául beszél és ismeri a kontinentst; én pedig, ha majd Mary néni társaságában a londoni boltokat járom, automobilon fogok űlni, mely sajátom lesz, ha te is úgy akarod. Később aztán, ha készen leszünk a csatornán átkelni, Newhavenbe hajtattunk, a kocsi hajón szállítottuk Dieppebe, Franciaországban pedig, reményem, még látni sem fogjuk a vasúti vonatot, ha csak nem igen nagy távolságból. Éljen az automobil, mondom én, különösen az enyim.

Most, a midőn ezeket írom, ismét Cobhamben vagyunk és várjuk a bérkocsit, hogy a pályaházba hajtassunk. Mary néni azt mondja, hogy elment az eszem. Egészen kiábrándult a duke-jából és szédelgőnek tartja. Melleleg megjegyzem, hogy a fényképet, mihielyt ki lesz dolgozva, megküldöm neked, hogy láthassad leányodnak új gyí-telovát. Ime, érkezik a bérfogát, így hát Isten veled, öreg szentem!

Bűnös leányod Molly.

Molly Randolph levele atyjához.

Carlton Hotel, London, november 14.

Legdrágább atyám! Megszereztem; már az enyém. Megvettem és kiíztetem. Oly szép, hogy még Mary néni szíve is meglágyult. Mr. Cecil-Lanstown megtanított mindenre, a mit tudnom kell (tudnillik motor-kocsikról) és most, miután meg is teázott nálunk oly méltósággal, mely még jobban duke-ravallott, mint bármikor ezelőtt, eltávozott a mi keservesen szerzett aranyaink tekerésével a zsebemben. Jó szerencse, hogy annak idején találkoztam vele és a kocsi biztosíthatam magamnak, mert most sürgős ügyekben el kell Angliát hagynia, holnap már útra kél és maga se tudja — úgy látszik — mikor lesz módjában visszatérni. De azzal biztat, hogy talán találkozunk Franciaországban, ha meglesz neki a nagy versenyautomobilja.

Új játékszerem egyedüli hátránya a *chauffeur*. Mellekesen, miért is hívják *chauffeur*-nek, szeretném tudni. Egyáltalában nem fűt. Ellenkezőleg, ha jól értem a dolgot, nyilván kötelessége vigyázni, hogy kellő hidegvér uralkodjék és főleg a saját feje ne fűjön. Az én kocsim *chauffeur*-je olyan embernek látszik, kinek éveken át jégbe hűtötték a fejét. Soha ily komor embert nem láttam — azt hinné az ember, hogy minden pillanatban kész könynyekre fakadni, de Mr. Cecil-Lanstown azt állítja, hogy alig van *chauffeur* Angliában, ki jobban értené mesterségét, különösen pedig ismeri az én, Németországban készült kocsim szerkezetét.

Ratray ennek az embernek a neve. Tényleg illik rá. Ha melodráma hősnője volnék, abban a pillanatban, midőn szemembe ötlének az a Ratray, megérezném, hogy előttem áll a darab cselészöjvé; és úgy vigyáznék, mint a szemem fényére mindenem hásszási okmányra vagy végrendeletre, mely személyemre vonatkozik, mert tudnám, hogy neki legalább négy felvonáson át más ezéjja nem lehet, mint az iratok birtokába jutni. Szonyú nagy kéz szemé van, akár a hűsvéti tojás; a fülei pedig a kaktuszhoz hasonlítanak, csak hogy — hála Istennek — legalább nem zöldek, mi már nem férne össze az arc színével. Beszélgettem vele és igyekeztem tudományos kifejezésekkel élni, de attól tartok, nem nagy hatást értem el, mert ő alig szólt, csak komoran nézett, mintha ezt a szót: „műkedvelő”, a belsejéből olvasná le, a hol legszorgosabban el van rejtve, hogy ne tűnjék az ember szemébe. Most eltávozott és utána lát, hogy az én kocsimat *garage*-ba helyezze.

Minden reggel tíz órák körül kell hajtania vele és majd engem is megtanít hajtani. Ezt a levelet még nem pecsételtem le; holnap majd elmondom, hogy esett az első lecke.

November 15-én.

Igazán büszke voltam kocsimra, mikor tegnap első utamat megtettem rajta. Mary néni nem akart velem jönni, mert nem szeretett volna egy kísérlet „áldozata” lenni. Jó darabig Ratray hajtott, de mikor a forgalmas helyeken túl, Richmond felé értünk, megkezdődött az én leckém. Bajosabb dolog, mint eleinte képzeltem, mert annyi mindenféle egyszerre kell végezni. Olyan kocsi ez, Ratray szokta mondani, hogy három vagy négy kéz kellene hozzá. Ha azt kérdeztem tőle, hogy más kocsi

másképp áll-e a dolog, úgy tett, mintha nem hallana. Már észrevettem, hogy bizonyos görészerű süketségben leledzik, de úgy hiszem, ezt el kell nézmem, mert oly kitűnő gépész. Minden tökéletesség nem lehet együtt.

Balkézelt kormányozzák a kocsi valami fogantyúfével és ehhez van erősítve a kűrt, mely minden ember fiát és élőlényt figyelmeztet a kocsi közeledésére. Én jobbjommal idézem elő a kűrtszót, de Ratray szerint balkezemmel kellene azt tennem, kormányzás közben; ezt meg kell tanulnom, mert számos más dolog vár a jobb kézre. Van először is egy tréfa kis kilincs, hogy a sebességen lehessen változtatni, mikor emelkedéshez jutunk; aztán a jockey-csigaemelőt következik, melylyel a hajtósíjaknak a kellő feszültséget adhatni (a mi nagyon lényeges), a szellentyű emelője, a melyet a kézről ki sem bocsáthatni, mert a sebességet szabályozza, és a fékező, melyet oda kell szorítani, hogy a kocsi megálljon. Így hát kétféle teendője van a balkéznek, négyféle a jobbnak és ezek közül a legtöbb egyszerre végezendő. Nem csoda, hogy egy kicsit megzavarodtam és a két kezét összecseréltem — magam sem tudtam, melyiket használjam — és egy pillanatig minden roszul ment! Épen akkor egy székér a sarkot megkerülve, durván nekünk jött. Próbáltam jobbra kormányozni, de balra fordultunk — és el sem képzelhetni, mennyi mindenféle történhet a gépkocsival egy másodperc alatt.

No hát, ne ijedj meg nagyon! Nem történt semmi bajom, csak a mellékúra rontottunk és nekimentünk egy boltjónak. Az én hibám volt, nem a kocsi. Ha nem volna oly egyszerű kocsi, darabokra zúzódt volna, és talán mi is vele, így azonban csak betört az eleje, no meg aztán a boltajtó is — egy kicsit. Kénytelen leszek kárpótlást fizetni a boltosnak, a ki rőföskereskedő és nem is haragudott olyan nagyon, ki se szidott, mikor az ajtó üvegét betörtém.

Oktondiságomnak egyetlen rossz következménye az, hogy a szegény árthatlan kocsi, mely ellen én súlyosan vétettem, nem használható, mig ki nem javítják. Ratray szerint ez pár napot vesz igénybe. Ebben az esetben Mary néniel a kereskedéseket bérelt broughammal járom be — milyen antiklimax! Milyen sülyedés! De Ratray igéri, hogy kedves jószágom helyre lesz hozva 19-ikéig, mikor Franciaországba indulunk. Addig is, hogy a szenvedett csalódásért vigaszt keressek, beszerzek egy kis kelengyét a kiránduláshoz, meleg felső-kabátot, arcvédőt, capuchont és mindenféle ügyes holmit, a mit egy tökéletesen elragadó árjegyzékből kiszemeltem magamnak.

No hát, ha ezért lárnzáni akarsz velem, sajnálom, hogy megmondtam az igazat. Különbem emlékezzél, hogy mit tart a közmondás a rosz pénzről. Ilyen rosz pénz: leányod

Molly.

Molly Randolph ir atyjának.

Az utálatos Restaurant à la Boule d'Or-ban. Suresnes, Páris közelében. November 28-án.

Bocsánatot, édes Apuskám, hogy oly sokáig szenvedtél és nem segíthetl magadon, mivel én oly átkozott lusta levélíró vagyok. De három kábelsürgőnyt küldtem, nemde? Mary néni irt volna, de kimondhatatlan fenyegetésekkel visszatartottam. Nagyon jól tudtam, mit írna és nem akartam engedni. Most azonban elmondom én az igazat, a teljes igazságot és csakis azt, a mi igaz, minden kendőzés nélkül.

Kíváncsi vagyok, megértethetem-e veled mindazt, a min az utolsó két-három nap alatt keresztül mentem. Jaj, Apuskám, olyan öregnek érzem magamat, szinte az anyád lehetnék. De megpróbálom a legelejen kezdeni, ámbár — ha visszapillantok — olybá tűnik fel, mintha ember emlékezetét meghaladó dolgokról volna szó. Hadd lám, hogyan is kezdődött, mikor még fiatal és boldog voltam. Talán akkor voltam az, mikor az utazásra minden szükségességet beszerzettünk. Ennél az időpontnál aránylag elég nyugalommal időzhetnek gondolataim.

Még Mary néni is boldog volt. Hej csak láthatnád volna, a mint különféle arcz- és szemvédőket próbált és komolyan kérdezte, melyik áll legjobban. Hála az égnek, hogy a humor iránti érzéket örököltém tőled. Ennek köszön-

hetem, hogy el nem vesztettem ép eszemet az utolsó *dies irae* alatt. (Ilyen a két szót helyes-írása?)

Nekem nem kellett a szokásos arcz-vagy szemvédő. Elég volt látnom Mary nénit az ő fegyverzetében, hogy óvakodjam tőle. Vettem egy úgynevezett toilette-álarozot, minőt nálamnál hiűbb nők éjente viselnek, hogy arczszíneket megóvják. Az is csak végső menedéknek volt szánva, hogy poros napokon a kíváncsi tekintetek elől vastag szürke szövetvel elrejtsem arczomat, mint valami modern Fátýolozott Proféta.

Porszinű szürke köpenyeket kaptunk, kívül vízhatlan szövetből, préméllel. Mary néni nyílt sisakfével díszítette fel fejét; oldalt lefentyűk lógtak le, melyek a füleket védték. Én oly bájólónak tartom magamat egy capuchonban, hogy megvettem ezt és egy sapkát, hogy bármind időjárásra el legyek látva. Beszerettünk még egy felséges teakosart, faszénnel fűtött lábmelegítőket és két lapos ládát, melyek úgy készültek, hogy épen elférjenek a kocsi hátulsó részében, és leszedhető kátrányos vászonfűzővel voltak betakarva. A podgyász javarészt előre akartuk küldeni oly helyekre, hol hosszabb tartózkodást terveztünk, de eleget tartottunk meg magunknál, hogy másoktól függetlenül, egymással lehessünk.

Olyanok voltunk, mint a ki hajóra készül szállni, midőn november 19-én a hételből útra keltünk, hátul szíjjakkal odakötött málhával, lábmelegítővel és teakosárral a kocsi fenékén, esernyűkkel egy függőkösár-készülékben, prémélésű vízhatlan takaróval a magam és Mary néni térdéi fölött. Az első lecke óta, melyet levelemben leírtam, más leckeit nem kaptam, mert a kocsi csak az elindulást megelőző éjjel készült el; ennél fogva elől Ratray ült magában, én Mary néniel együtt hátul ültem.

(Folytatása következik.)

A 'VASÁRNAPI UJSÁG'

56-ik évfolyama.

A 'Vasárnapi Ujság' a legrégibb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap, évenként több mint 130 íven, s több mint ezer képpel, legjelesebb hazai íróink és művészeink közreműködésével jelen meg.

A 'Vasárnapi Ujság' színes képmellékleteket is ad, több színben művészi elragadó képeket.

Előfizetési föltételeink:

A 'Vasárnapi Ujság' negyedévre 4 korona, fél-évre 8 korona.

A 'Vasárnapi Ujság' a 'Világkrónika'-val negyedévre 4 korona 80 fillér, fél-évre 9 korona 60 fillér.

Az előfizetések a 'Vasárnapi Ujság' kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. szám küldendők.

A HÉTRŐL.

Az újévi ajándék. Nem arról vagyunk nevezetesekek, hogy nagyon a fogunkhoz vernénk a garast, de azért nem bizonyos, hogy mi lennénk a legajándékosztogatóbb náczió a világon. Az egymásnak való kedveskedés adója például Londonban, Párisban és Amerikában nagyobb százalék — aránylag is nagyobb — mint Budapesten. A minék megvan az az igen egyszerű és súlyos magyarazata, hogy nekünk kevesebb a nagy pénzünk, mint akár az angoloknak, akár a francziáknak, akár az amerikaiáknak, tehát gyöngébben futja — az apróból. Bizonyára ez a magyarazata annak is, hogy viszont az újesztendő *sopánkodás* minálunk dúsabb és általánosabb divat, mint akárhol másutt. Az emberek új-év napja után olyan ábrázattal járnak, mintha valamennyien elveszítették volna a börtén a vagyonukat, az ujságok is tele vannak anyagilag a tönk szélére gratulált emberekről szóló karcolatokkal. Szó sincs róla: ebben a drága és keserves világban minden garas számos és az is igaz, hogy Budapesten imponáló

szaporasággal jelentkeznek januárius elsején a nem egészen önzetlen gratulások: de ezzel szemben más igazságok is megállanak. Így például az, hogy senkinek se kell többet adnia, mint a mennyi telik tőle, valamint az is, hogy nem volt még ember Budapesten, a kit az újévi jókívánságok honorálása juttatott volna koldusbotra. És ha mégis jelentékenyen, sőt fájdalmasan megéri a bngyellárisunk az új-esztendő, ezért se zúgolódjunk, hanem tekintsük ezt — vezeklésnek. Olyan szívesen és olyan nagy bőséggel kívánunk egymásnak *roszat* egész esztendőn át *ingyen*, hogy megérdemeljük, ha meg kell adnunk az árát, mikor egyszer *jót* is kívánunk egymásnak!

*

Karácsonyi számok. Nem kell néhai való Ból Mátýas vagy Kulcsár István uraimék lelket idéznünk, vannak a magyar sajtónak még élő és élet-erős munkásai, a kik kezükbe vévén egy-egy magyar lap karácsonyi számát és visszagondolván arra az időre, mikor mint ifjú legénykék a hivatásuk szolgálatába szegődtek — úgy érzik, hogy csodák csodáját érték meg, minden álomnál hihetlenebbet. Mert úgy még nem nőtt meg szinte egyik napról a másikra semmi dinasztia, mint a hetedik nagy hatalom magyar ága: a magyar újság, a magyar sajtó. Csoda-é, vagy megbocsáthatatlan dolog-é, ha a hirtelen növekedésben támadtak bizonyos formátlanságai és aránytalanságai? De azért ha a kezünkbe veszünk egy karácsonyi számot, a mely már nem is egy könyv, hanem valósággal egy egész bibliotéka, lehetetlen, hogy büszkeség ne támadjon a lelünkben, akár újságíró az ember, akár közönség, mert hiszen mind a kettőnek az érdeme kellett hozzá, hogy a magyar újság ilyen gazdaggá, ilyen erőssé, ilyen imponálóvá fejlődhessenek. A hogyan az ünnepi szám a sajtót képviseli, abban talán kissé túl is teng a *mutatószám* szándéka. Ezek a karácsonyi számok talán többet is adnak, mint a mennyi minden megerőtítés nélkül telnék a lapjainktól és mint a mennyivel a közönség is zúgolódás nélkül főznek az ünnepi lakomára épen csak annyit, hogy mindenki jóllakhassék? Ilyen magyar ház, ilyen magyar gazda, vagy háziasszony nincsen.

Az *állás* pazar bősége nekünk historiai tulajdonságunk és csak természetes, hogy ez a virtus ég és virul a magyar lapok portáin is, mikor minden- napos vendégeiknek, a közönségnek az ünnepi lakomat föltalálják. Ez a lakoma a szellemiekben se lehet más forma, mint a fehér asztalon: dús, bőséges, akár hárommannynak is elegendő.

*

Fallières szakálla. A francia köztársaság elnöke, a nyájas és jól táplált Fallières úr karácsony első napján szegényebb lett a szakálla néhány szálaal és gazdagabb egy kellemetlen emlékekkel. Az a saját-ságos támadás, a melyet egy hibbant vagy legalább is hibbanékony elméjű borbélylegény követett el ellene, kétségtelenül egy speciális szakasza a merényletek krónikájának. Szándék szerint osztályozván az attentátumokat, talán két csoportra lehetne őket fölosztani. A *gyilkos* szándéku és a *meggyalázó* szándéku merényletekre. Mi magyarok annyiban tárgyilagos szemmel nézhetjük az ilyen dolgokat, mert talán a világon sincs nemzet, a melynek lelkétől a merénylet idegenebb lenne, mint a magyar lélektől. A nemzeti vagy a pártos harag és keserűség minálunk ebben a formában szinte sohasem nyilatkozik meg: annál sürűbben a szláv és a román faj gyermekeinél. Ezeknek a nemzeteknek a története ugyancsak gazdag a bomba, a tör meg a revolver szereplésével. De a merényleteknek faji vagy nemzeti karakterében is vannak sajátosságok, eltérések, különbözőségek. Még a gyilkolásban is más például a szláv fanatizmus, mint a spanyol, a francia és az olasz. A *meggyalázó* szándéku merénylet pedig — ha más földön is előfordul nagy ritkán — tömegben francia specialitás. A bosznak ez a módja a csufolódo hajlandóságú, de végtelenül érzékeny és indulatában határtalanul kegyetlen francia em-

A WECHSELMANN-FÉLE ALAPÍTVÁNYBÓL ÉPÍTETT ÚJ YAKOK-HÁZA A VÁROSLIGETBEN.

ber lelkének terméke. A párisi tüntetések csatakiáltása az, hogy: *Köjjetek le!* A meggyalázó szándéknak az a dörgő kitörése sok ezernyi ajkáról zúgott már számtalanszor azok felé, a kik valamiképpen szembe kerültek a néphanglattal. Volt benne része Brissonnak és Zolának is. A Fallières elleni támadásnak is ez az érzés volt a lelke. Az a borbélylegény *csuffá* akarta tenni a demokrata köztársaság elnökét. Hogy épen egy borbély volt a merénylő, ennek is meg van a maga szinte historiai háttere. A parókás, frizurás, elegáns és kényeskedő régi világot megdöntő republikánus szellem senkinek se tett annyi kárt, mint a haj-*művészeinek*. Csoda-e, ha vad haraggal néznek a demokrata uralom képviselőjére és ki akarják tépni a szakállát, a melynek még az a külön bűne is megvan, hogy nincs kellőképen ápolva és gondozva!

*

Különös hősök. Ezelőtt pár héttel *Hőseink* címűmel egy keserű czikk jelent meg egy nagy római lapban. A czikk tartalmát megvilágítja ez az utolsó passzus:

— A bűnös urakhoz és asszonyokhoz fordulunk azzal kéréssel: védelmezzék meg Itália jó nevét és izlését becsületestül elkiesesedésétől. Kérjük meg ezeket, hogy tisztózzanak az érzelmeiket. Szóljanak hozzájuk emgyen: Szeressetek *némán* bennünket!

Hogy ez a *haza*is kérelem nem megokolatlan, azt tudnia kell mindenkinek, a ki az újabb időkben egy kirándulást tett Olaszország kék ege alatt. D'Annunzio vagy Marconi nevet egyszer se hallotta vagy látta nyomtatásban annyi idő alatt, míg Musolinót, a haramiát, Naziét, a sikkasztót, vagy Muzzi Lindát, a féjgyilkos grófnőt legalább ötvenszer. Mert ezek most a *hősök*, a kiket a római újság röstelkedése is megénekel. A hősök listája most egy új névvel bővült. Cifarielo nevével, a szobrászóval, a ki meggyilkolta a feleséget, mert hűtelen volt hozzá és a kit most fölmentettek az esküdtek. És most Cifarielo nevével hangos a boldog és ujongó Itália. Diadalmenetben hurcolják végre az utcákon, kivilágtatás rendeznek a tisztelőre, képes levelezőlapok százezrei röptik szerte a fotográfiját, halomszámra gyártják a regényeket és szindarabokat az esetéről. Nem akarjuk itt elismételni azt, a mit a Beyer Grete kultuszáról elmélkedve a minapában már elmondottunk. De leszögezzük ezt az újabb bizonyosságot annak, hogy a bűn romantikájának a kórus varázsa nem ismer földrajzi határokat. D'Annunzio kötetekben énekelte meg népét, mint az *igazi szépek zászlótartóját* a művelt emberiség hadseregében. Mit érez vajjon, mikor a zászlón, a melyet ablakai alatt lobogtat a tömeg: haramiák, gyilkosok és sikkasztók képeit látja? Bizonyára semmi okunk sincs rá, hogy ezt az *érezést* tőle irigyeljük!

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Mikszáth Kálmán «A fekete város» című lapunkban most folyó regényének eddig megjelent részét újóvkor belépő előfizetőink lapunk ez évi 2-ik számához mellékelve megkapják.

Versék. Ezt az egyszerű, szürke címet adta verses könyvének *legifjabb Szász* Károly és az cím is illik hozzá. Semmi sincs távolabb verseitől, mint a zajos, nagyzó lármacsinálás, a frázisok hangos puffogatása s a minden áron való eredetiség. Egy jól egyensúlyozott, a legjobb iskolában kiművelt, külsőleg egyszerű, szinte egyhangúnak látszó, de tulajdonképpen mély és színes élettel élő lélek nyilatkozik bennük őszintén, közvetlenül és formában. Összevéve a könyv egy harmonikus, az élet lehetőségeibe bökén, kissé rezignáltan elhelyezkedő életnek képét adja ez a verses könyv: szerény, komoly ifjúság, a melyen egy-két fiatalokri szerelem gyorsan illanó rózsaszín felhő vonulnak át, nem hagyva maguk után egyebet, mint egy-egy szelíd, kedves emléket, nemes, tisztá levegőjű családi kör, a melynek szelleme meghatározza az egész élet folyását, aztán kedves, bájos, szív szerint választott feleség, bőséges és örömmel fogadott gyermek-áldás, a mely életet, tartalmat, színt és vidámságot önt az élet mindennapi egyhangúságába, közbe egy-két bánatos nap, hogy edesebbé tegye a szép napok ízét... És a szoba sarkában egy gitár, a melyen a hivatali és családapa gondok után lelki pihenőül halk szavú, szelíd dalokat penget az ember, a melyekkel nem akar világotok hódítani, a melyekben első sorban a maga gyönyörűségét keresi, de ha egy kissé kelletik, szívesen örözendtet velük másokat is. Nem irigylésre méltó élet az, a mely ebből a verskötetből árasztja felénk finom, meleg levegő-dula-illatát? Olvastára elfog a honvágy miniket, a kik örök nyugtalanságok között, ezer kétség kínjai alatt, a világgal és önmagunkkal minduntalan vitába szállva, mindig új és új, ezáltalannál ezáltalannál harczokat keresve, meddőn, vigasztalanul öröklődünk meg. — a honvágy az után a derült, nyugodt, békés világ után, a hol még mindig elevenek a régi, hagyományos tekintélyek, a hol a könyvek vitájában mindig a biblia győz s a legkínosabb problémákat elintézi egy édes gyermek kacaja. Hátha mégis ez az igazi élet, mert látjuk, ebben terem meg a boldogság. Becsületes, komoly, a köznek is hasznos munka, vidám család, egyszerű igényeket kielégítő anyagi mód s fűszerül a művészet. Vajjon nem okosabb-e így, mint a fűszert választani ki földolagnak, érte minden egyebet feláldozni s elkábulva tőle bizonytalan zaklatottságba támologni? Akárhogy van is, a legifj. Szász Károly verseiből egy okos ember, jó ember, meleg szívű és művelt elméjű ember arcuzata tekint ki kissé merengő, de nyugodt s szédülétfől soha el nem homályosuló szemmel s szavával megnyeri szívünket. Egyik-másik dalán, kivált a fiatalokriakon, megérezük, hogy valamikor nagyon szerette — ki ne szeretne volna? — Heinet s ezért nem lep meg, hogy a kötet végén néhány Heine-fordítást is találunk. A könyv annak van ajánlva, a ki legnagyobb részének ihletője volt: a költő feleségének.

Munka. A gyöttrődő, verejtékező apró emberek, a kik a munka rabigájában élnek, mögöttük szürkeség, fojtott, nehéz levegő, nyomor, szenvedés a jobb sors reménye nélkül, — ezek adják *Köbor* Tamás

új novellák kötetének anyagát. Mindig keserű ízű író volt Kóbor Tamás, az életet sötét fátyolon keresztül látja, napfény sohasem csillan a szemébe, melegség sohasem árad abba a nedves, ködös, hideg légkörbe, a melyben történetei lefolytak. Az élet lesújtó igazságtalanság; nem a nagy, heves szenvedések hanem elviselhetetlenül, hanem azok az apró tüskeszúrások, melyek egy pillanatra sem hagyják nyugton. Jóság, szeretet, lelkesedés mind visszajára fordul, kibíjnak önző rugói és odavan varázsa. Az ember parányi kis eszköz végtete kezében, nincs egy szabad mozdulata sem s ha egyszer egyet akarna lépni a maga lábán, összerokad és bennünat vánszorog vissza a számára kérelhetetlenül kimért kör hatáiraiba. Az életnek e fölött a képe fölött pedig keserű mosolylyal áll az író, kegyetlen kedvel mutogatja nyomozó képeit, mintha kedve telnék benne, hogy megkínózza azokat, a kiknek beszél. Kétségkívül egyoldalú a fel fogása, egyéniségéből teljesen hiányoznak a harmonikus elemek: a humor, a könnyedség, a hallékony, Komor, sűrűvérdű és merev, néha szinte a ridegségig. Hogy nagy intellektus, hajszaállomra boncoló kritikai érzék lakik benne, hogy valami sajátos zordon erő jellemzi, azt nem kell külön említeni. — Elvégre nem ma fedezük fel Kóbor Tamás súlyos írói tulajdonságait. Könyve nem vizsgálat olvasmány, az ember valami nyomást érez a szívén, nyilatkoztatja ki magát benne s magas színvonalú irodalom, a mit kapunk tőle.

Maupassant összes versei. Maupassant ifjabb éveit lirákát csoportba a verseibe, hogy megtanuljon őrre lenni rajta, a mint hogy megtanult őrre lenni mindenben, a mit művészi alakítás tárgyává választott. De valójában már akkor is novella-író volt, nemcsak annyiban, a mennyiben egy-két tiszta lírai versen kívül mind csupa olyat írt, a mely valami történetet vagy jelenetet állít élénkbe, hogy a lírai érzés mintegy objektíválva van bennük, hanem annyiban is, hogy a komponálásnak, a tárgy alakításának formái verseiben is minduntalan emlékeztetnek novelláira. A *ful* című vers elmésen grotesk képe például a szerelmi harcoknak a holdvilágította falon torzítva lejátszódo képéről, nemkülönben a *A paraszt Vénus* fantasztikus arányokba vesző leány-alakja édes testvére a Maupassant-novellák alakjainak formálása módjában is. Csak abban az árnyalatban különböznek ezek a prózai novelláktól, a mely versebe kényszerítette őket: a belőlük erősebben kiáradó lírai tűz, a mely megkötött és ép ezért sejtelmesebb, a reális valóság határainál vala-

mivel kijebb tolódó kifejezési módot követel a szá- mukra. S Maupassant, a tartalommal hajszaállni pontosan összekapcsolódó forma nagymestere, a ki mindent épen annyi szóval tud kimondani, a mennyi a tárgy teljes művészi kimerítéséhez kell, ezekben a versekben is hű marad önmagához. Bár nem mesterség szerinti rím-költő, csak azt mondja el versben, a mit csak versben lehet jól elmondani s mindig így mondja el, hogy meggyőző róla, hogy másképp el se lehetett volna mondani. Kétségkívül forma-művészet ez, mert a formára esik benne a főhangsúly s a forma, az elmondás módja adja benne a hatás fő elemeit, de nem a virtuóz rimelők forma-művésze, a mely a rimmal, a ritmussal, az előadás és komponálás belső ritmussal eredendő ürességeket takar. Az a neme ez a forma-művészetnek, a mely a francia vers legzadagabb hagyományait teremtette meg s a mely nem fűdi el a mondani való jelentéktelenségét, hanem tartalmat és súlyt ad neki. *Kosztolányi* Dezső, a ki jó részben épen a francia versen nevelkedett, bizonyára ez vonzotta arra, hogy lefordítsa Maupassant összes verseit, azon a mely és nyomjelző hatásán kívül, a melylyel ez a csodálatraméltó francia gónius irodalmunkra volt és ma is van. Mikszáthon kívül, a ki csaknem teljesen a magyar hagyományból s önmagából alakította ki a maga elbeszélő formát, a ma élő nemzedék majd minden valamire való magyar novellistája tudva vagy tudatlanul Maupassant-hoz járt iskolába. Ehhez a hatáshoz akarta hozzáadni Kosztolányi a versek hatását s nem könnyű, fiatal ambícióhoz méltó munkája nyomán olyan könyv keletkezett, a melyet szívesen veszünk kezünkbe mindenkori. Mert a fordítás is méltó az eredetihez, művész-ember munkája, a ki meg tudja csinálni, a mit igazán akar. Eltalálja az eredetinek minden hangját, a lobogó erotikumot, a halkabb tónusú elbeszélést, a hegyesre kieszelt pontot. A műfordításnak régi, bevált módszereivel dolgozik, tartalmi és formai hűségre törekszik. — lehet, hogy ennek kétségtelemül meglevő hiányain valamikor majd segíteni tudnak az új fordító vagy jobban mondva átfűző módszerekkel próbálkozók, de ma még alig látjuk ennek eredményeit.

Csaba. Fülöp Áron most adta ki *Attila fia* című epikai trilogiájának harmadik részét, a mely Csaba királyfi történetét mondja el, a krónikák mondai adatait pótolva kerek mesébe a maga leleményébe. Kétségkívül jó messzire félre kellett vonulnia az élet változóságaitól annak, a ki ma ilyen feladatra vállalkozik, szigorúan elkülönítenie magát nemcsak attól, a mi a divát, hanem attól is, a mi a

fejlődés változása. Fülöp Áron Arany János nagy szellemé kötetét ennyire vissza, egy nemzedékkel régebbi világra; a *Buda halála* hangait pöngéti tovább, nem kevesebb szeretettel, bár jóval kevesebb költői erővel. Ő úgy látszik tudatosan olvadt teljesen bele a nagy költő egyéniségébe s talán érdemül is tekintni hű tanítványi mivoltát. Mi azonban, ha a Buda halála hangját akarjuk, a Buda halálát olvassuk el s elkedvetlenedünk, ha másvalaki ajkán a főkéletlenéből halljuk azt a hangot, a melyet az Arany ajkáról szeretünk meg s az Arany ajkáról bármikor meghallhatunk ma is. Az efféle utánzás mindig elidegenít egy kissé, figyelmeztet arra, hogy a nagy szellemek nemcsak termékenyítenek, hanem elfojtanak is, a gyöngébb egyéniségeket épen gyökerükben támadják meg. Mi azt követeljük a költőtől, hogy ha tanul is nagy elődeitől, keresse meg a maga hangját s a maga formáit, ne vegye készen mástól. Ez azonban nem jelenti azt, hogy készséggel el ne ismernék Fülöp Áron verselő ügyességét, a tárgy iránti, házfaiságból sarjadt lelkesedését s tisztelőreméltó becsavágást.

Magyar Shakespeare-tár. A Kisfaludy-Társaság Shakespeare-bizottságának folyóirata, melyet a közoktatásiügyi miniszter támogat s *Bayer József* szerkeszt, most adta ki első kötetének negyedik füzetét, mely két nagyobb értekezést tartalmaz: *Bayer József* a *Malfrancos hölgy* első magyar fordítójáról és előadójáról és *Katona Lajos* két magyar Cymbeline-meséről és rokonairól, ezenkívül a *Shakespeare a magyar színpadon* rovatban áttekintést nyújt — statisztikai táblákkal — a budapesti és a kolozsvári Nemzeti Színház Shakespeare-előadásairól 1867-től 1900-ig, valamint több kisebb vegyes közleményt. A füzet ára 2 korona.

A mezőgazdasági munkák és teendőik. Kodolányi Antal, az ismert régi gazdasági író egy kis könyvben, mondhatni naplószerűen, hónapról hónapra összeállította a mezőgazda tennivalóit a gazdaság minden ágában. Nagyon hasznos kis könyv, valóságos breviáriuma a gazdának s forgatása nagy haszonnal járhat.

Új könyvek.

Versék. Irta legifj. *Szász Károly.* Budapest, Hornyánszky Viktor; ára 3 korona.

Guy de Maupassant összes versei. Fordította *Kosztolányi Dezső.* Budapest, Jókai-nyomda; ára 2 korona.

Attila fia. III. *Csaba.* Költői elbeszélés tíz ének.

ben. Irta *Fülöp Áron.* Budapest, Athenaeum; ára 2 korona.

Munka. Elbeszélések, írta *Kóbor Tamás.* Budapest, Franklin-Társulat; ára 4 korona.

A mezőgazdasági munkák és teendőik. Hónapról hónapra a mezőgazdaság minden ágában szerkesztette *Kodolányi Antal* Budapest, Pátria részv. társ; ára 3 korona.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közlelbbi napokban: **Póka Kálmán,** Nagykőrösnek tizenkét éves volt polgármestere, volt főügyész, 68 éves korában Nagykőrösön. — **Kovácsi Kovács Zoltán,** állami tanítóképző-intézeti igazgató, a ref. egyház presbiter, a máramarosszigeti függetlenség és 48-as párt alelnöke, a megyei és városi képviselőtestület tagja, 54 éves korában Máramarosszigeten. — **Ivánki KHERNDI Károly,** kir. tanácsos, nyug. pénzügyigazgató, 77 éves korában Besztercebányán. — **Moldoványi István,** m. kir. közigazgatási bíró, 50 éves korában Budapestben. — **Nedeczki NEDECEKZKY ANDOR** földbírtokos, Székesfehérváron. — **Bosán JAKAB,** földbírtokos, a Pesti Kevra Kadisa volt elnöke, Budapestben. — **AMON ENDRE** ezredes, a Ferencz József-rend tisztí keresztese, a III. osztályú vaskorona-rend lovagja, a katonai érdemkereszt, a hadiérem tulajdonosa, ötvenkét éves korában Pozsonyban. — **Szentgyörgyi RADVAY-RENTMEISTER ANTAL** dr., nyug. királyi jogakadémiai tanár, 72 éves korában Pozsonyban. — **REIZICH JÓZSEF,** Újpest elöljáróságának évtizedeken át volt tevékeny tagja, 79 éves korában. — **TEESZTÁNSZKY SÁNDOR,** 58 éves korában Budapestben. — **SOMOGYI D. DÉNES,** boldog házasságának 37-ik, életének 62-ik évében Pakson. — **GRÁF JAKAB,** a kolozsvári ev. ref. kollégium nyug. professzora s az egyetemen a francia nyelv lektora 70 éves korában Kolozsvárott. — **NÁDOBY NÁNDOR,** nyug. műszaki tanácsos, 74 éves korában Budapestben. — **ELEFÁNT ZOLTÁN** dr., a pécsi kórház volt másodorvosa Újpesten. — **KOVÁCS JÓZSEF,** nyug. számtiszt, földbírtokos és vármegyei törvényhatósági bizottsági tag, 56 éves korában Angyaloson. — **Id. LINDNER Károly,** máv. kalauz, 51 éves korában Orsován. — **TAKÁCS ANDRÁS,** negyvennyolcas nemzetőr 102 éves korában Vilmány faluban. — **STROBEIT IZIDOR,** 48-as honvéd-százados, 82 éves korában Hőgyészen.

Özv. nagytanyai és zalachi SZALACHY SÁNDORNÉ, szül. **KURZ JULIA,** 67 éves korában Szédon. — **Özv. EMBER MIHÁLYNÉ,** szül. **ZACHARIÁS KATALIN** 74 éves

korában Máramarosszigeten. — **VARGHA GÉZÁNÉ,** szül. **PESTHY ERZSÉBET,** 31 éves korában Erzsébetfalván. — **Özv. HASLINGER J. NÉ,** szül. **GROSSMAN BERTA,** 53 éves korában Budapestben. — **Csátrai NUSZSER MARISKA,** férjhezett Kaczinovszky Károlyné, 33 éves korában Kerekegyházaán. — **Özv. SIK IMRÉNÉ,** szül. **Beresik JULIA,** 63 éves korában Budapestben. — **Özv. CSAPLÁR SÁNDORNÉ,** szül. **Hajós MARIA,** 67 éves korában. — **SZILÁGYI BERENÉ,** szül. **Buza MARGIT,** 26 éves korában Sárospatakon.

Szerkesztői üzenetek.

Budapest, G. J. Karácsonyi albumunkban csakugyan a nyomda cserélte föl a két kötet nevet: *Szabaleska* Mihály írta *A cirkszaban* című verset s *Endrédi Sándor* az *Aldomás-t*. Ezt különben a két kötet hívei, vagyis az egész magyar olvasó-közönség, maguktól is észrevehették.

Égő levelek. Félmunka ismét, nekünk s általában az irodalomnak egész munká nek.

Fekete karácsony. Az ezerszer hallott szentimentális sohajtózás, a mely nem érdekelhet senkit.

Boldog új-évet kívánok. Színház az élet, komédia. Prózának is dadogó és döcögő, hát még versnek.

Pihenés. A kifejezés formájában van valami, de a mondanivalója majdnem semmi.

Mért nem inkább... Fejfájd. Nagyon kezdetleges dolgok; igaz van, egyenesen a papirkosárba kívánkozniak.

A kapolyai kereszt csata. Az alap gondolat elég érdekes volna, ha a feldolgozás nem ejtené el azokat a költői momentumokat, a melyekkel a gondolat kínálkozik.

Temeteskör. Jól is teszi, hogy nem épen az atya temetésén vall a szép leányt szerelmét; ez sem illő nem volna, sem célszerű, mert bizonyára nem találta elég figyelmes fülekre.

Újjászületés. Hosszadalmasan, fáradtan vánszorgó versekben mondja el, azt a mi röviden, egy értelmes képből összefoglalva talán hatásos volna.

Gyár az erdőn. A la Heine, stb. Nem vagyunk barátai annak a romantikának, a mely a művelődés minden haladásában az ősi költészet pusztulását siratja. A többi versekben igen intelligens, gondolkodó fej nyilvánul, de a költői képzet és versíró készség sok fogyatékával.

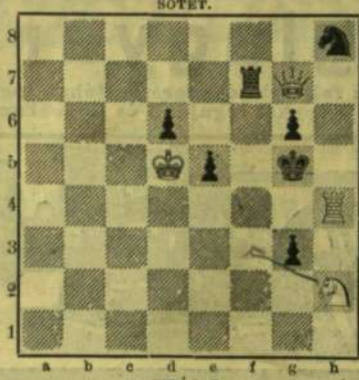
Óreg malom. Hogy az erdélyi malomban kevesebbet örömlen, mint az alföldiben, — ez csak így odavetve igazán nem elég tartalom egy versnek.

Ki vagyok én? Szándékosan akar egy költői hangot ad absurdum vinni? Vagy csakugyan azt hiszi, hogy ez költészet, a mit csinál?

A két kis madár szomorú esete. Csakugyan szomorú eset, hogy csak ilyen rosz verset tudott róla írni.

SAKKJÁTÉK.

2622. számú feladvány Kintzig Róbertől, Gyorok.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A 48-ik számban megjelent képtalány megfejtése: Ember a nyelvével és magának vermet.

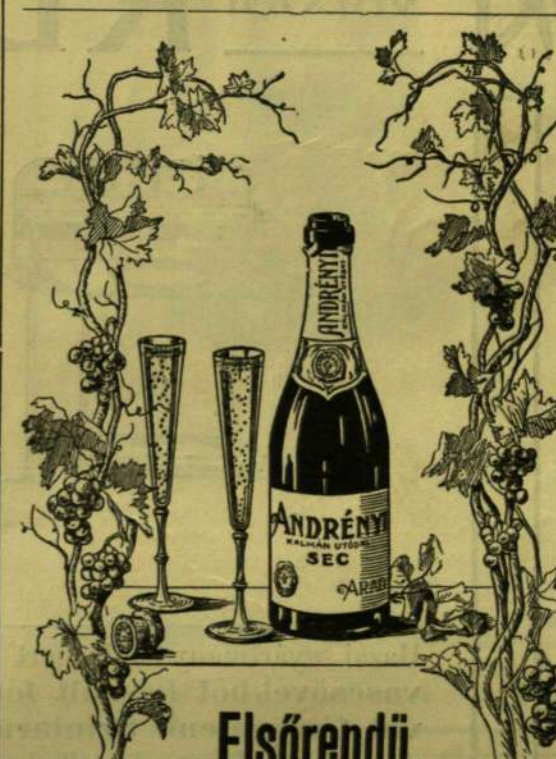
Felelős szerkesztő: **Hoitsy Pál.**

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5.

Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A mit Lili nevenapjára óhajt!

Babát, mely amamár tud mondani; egy biskocsit és egy halom Fay-féle valódi sodeni ásvány-pastillát. Ehhez ragaszkodik a kicsike oly öröletesen és ennek köszönhetjük mi is, hogy mindig mozgékony. Látta Ön valaha, hogy Lili beteg volt? vagy hogy köhögött? Láss, ez teszi a Fay-féle valódi sodeni rendszeres, megelőző használatát. Próbáljon csak Ön is kísérletet tenni vele — doboza csak 1 K 25 (10 kerül és kapható minden gyógyszerárban, drogeriában és ásványvízkereskedésben. — Vezérképviseletőség Ausztria-Magyarország részére: W. Th. Guntzert, Wien IV/1, Grosse Neugasse 27.

Elsőrendű terméke a magyar pezsgőgyártásnak, melyben a francia jelleg kifejezetten érvényesül s mint ilyen a francia pezsgőköt pótolni van hivatva. Kapható minden elsőrangú túszerkereskedésben, kávéházban és vendéglőben.

Vásároljon Svájci selymet!

Kérjen 10 filléres levelezőlapon mintákat újdonságainkból fekete, fehér vagy színesben 1 K 15 f-től 18 kor-ig méterenként. Különlegesség: Messaline, Crepe de chine, Taffetas (Chiffon stb. társasági, menyasszonyi, bál- és utcai tolettokra, ugyancsak bluzokra, bélszere stb. valamint hímzett bluzok és tűnyők batistból vagy selyemből. Mi csak garantált solid selymeket adunk el kiválóan magánfelelnek és már vármintesen szállítjuk hához. 12684

SCHWEIZER & Co., Luzern U/23. (Svájcz.)
Selyemszövet-kivitel. — Kir. udv. szállító.

Califig

kellemes, hatásos hashajtó szer felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt.

Enyhe és biztos hashajtó, hatását orvosok többszörösen kipróbálták, s ezért a „Califig” néven ismert Kaliforniai Fügezőrp tisztasága és rendkívül jóhatású tulajdonságainál fogva állandó és vagy muló székrekedés, emésztési zavarok és étvágytalanság esetén orvosok által ajánlott, szívesen használt szer. Különösen kell ügyelni a „Califig” védjegyére.

Minden gyógyszerárban kapható. Nagy üveg 3 kor. Kis üveg 2 kor.

BLÜZKÜLÖNLEGESSÉGEK
COSZTUMOK ALJAK PONGYOLÁK
FALUDI LÁSZLÓ

BUDAPEST
ANDRÁSSY
UT. 48.
DÍVATLAP INGYEN

ÉKSZEREK, EZÜSTNEMŰEK,
gyári áron egyházi szerek, órák, angol francia és china-ezüst tisztítógépek, a legújabb angol rendszer szerint részletfizetésre

Sárga János ókszergyáros
Kolozsvárt.

Képes nagy árjegyzék ingyen.

A Bór- és Lithion-tartalmu
Salvatorforrás

Kitűnő sikerrel használták vesebajoknál, a húgyhólyag bántalmainál és kövszénynél, a cukorbetegségnek, az emésztési és lélegzőszervi szervek hurutjainál.

Húgyhajtó hatása!

Vasmentes! Könnyen emészthető! Teljesen tiszta!

Budapest, Királyi Édesúti L. u. 11.

Köhögés
rekedtség és hurut ellen használandó

Béthy-féle
Czukorkát

memóriát kivonatból

Ára 60 fillér.

Sürgöny! Sürgöny!

Fonográf 1 hangszel 3.50-től 10-ig, Gramophon 6 méterarából és 200-tól 10-ig, jóhallású 12-14-től 10-ig. Legkedvezőbb lemezcseré Magyarországon. Visszatérítendő keretnek. Széleskörű elismerés levél! Havonként új felvételek! 1000 újdonság. **TÓTH JÓZSEF** gyártó, Bécs, Könyv-utca 9. Uj képes árjegyzék ingyen.

Akar-e szép lenni?

Akkor ne használjon mást, mint a legjobbat — elismert —

Rogátsy-féle magyar pipere-boraxot. a melytől rózsás, üde, selymes arczóró nyer, eltünteti a ránczokat, szeplőt, májfoltot, pattanásokat, stb.

Nyaralásnál nem nélkülözhetjük, mert vizet is megpuhítja. Kiváló háziázer torok-, szemnyíl-ladás, izzadás és szájból ellen. A fogak fehéritése és épentartása tekintetében bámulatos hatással bír. Mint univerzális háziázer gyermekápolásnál és háztartásban a legjobb lelkiismerettel ajánlható.

Egy doboz ára 30 és 75 fillér.

Rogátsy-féle borax-örém 1 K, borax-szappan 80 f., borax-pónder 1 K 20 f., borax-fogkrém 50 fillér.

ROGÁTSY KÁLMÁN drogériája, Budapest, VII., ker., Rákóczi-út 10. szám.

Selyem

és „Henneberg-selyem” 75 kr.-tól feljebb, bérmentve és vámmentesen. Minta postafordultával. Megrendelésre bármely nyelven intézendők: 11990

an Seidenfabrikt. Henneberg in Zürich.

Technikum Mittweida

Igazgató: **A. Holt,** tanár. 12073 (Szász királyi.)

Magasabb technikai tanítást elektro- és gépészmérnökök, technikusok és művezetők kispéjszere. Szádon felszerelt elektrotechn. és gépészeti laboratóriumok. Gyári tanulmányhelyek. 2810 hallgató a 96. iskolai évben.

Program stb. díjlanlan a titkárság által.

HATÁSOS SZEREK.

Nem mulaszthatjuk el a tisztelt hölgyvilágnak ajánlani a **Dr. BIRÓ-féle** (Törvényesen védett)

HAVASI GYOPÁR-CRÉMÉT

és e hozzátartozó pipereszerket. Ezek mostanában a legjobb és leghatásosabb szepítőszerke. Olvasó hölgyeink közül is többen kipróbálták és véleményük az, hogy e krém szeplőt, májfoltot és egyáltalán mindenféle bőrkülsőségek ellen fölülmulhatatlan. Ismerve a hölgyek húságit, ezen szempontból kiindulva, teljes meggyőződéssel ajánljuk, mert ezáltal szépséget akarunk tenni hölgyeinknek. **D. BIRÓ-féle Havasi Gyopár-Crém** nagy tégely 1 korona, szappan 70 fillér, puder 1 korona, mosdóvíz 1 korona.

Dr. BIRÓ-féle SOVÁNYÍTÓ-LABDACS (diétikus szer) a leghíresebb orvosok által használt kitűnő gyógyszerkezelés. Teljesen ártalmatlan! I doboz ára 3 K. Főmátr: **WOLF Gyógytár Kolozsvár.** Budapestben kapható: **Török Gyógytár** Király-utca és **Opera Gyógytár** Andrássy-út.

ERSZÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ Budapest, IV., Egyetem-u. 5. Elsőrangú család szálló a Belvárosban új bútorokkal felszerelve. Jutányos árak. Kitűnő étterem. Szabó Imre tulajdonosa.

Ha fáj a feje ne tétovázzzék, hanem használjon azonnal **Beretvás-pastillát**

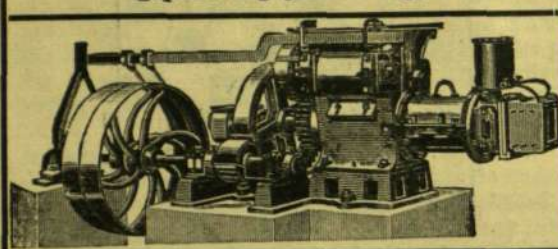
mely 10 perc alatt a legmakacsabb migráint és fejfájást elmulasztja. — Ára 1 korona 20 fillér. — Kapható minden gyógyszerárban. Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész Kispesten. * * * * * Orvosok által ajánlva. — Három doboznál ingyen postai szállítást.

HIRSCH és FRANK

Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntőde Részvénytársulat
BUDAPEST, VI. KERÜLET, ARÉNA-UT 128. SZÁM.

téglagyári gépek.

GYÁRT: falitégla és cserépsajtókat, téglagyártó és agyagmegmunkáló gépeket legújabb és legjobban bevált szerkezetekben.

Elvállalja anyagvisz-gálatok kivételét és teljes téglagyári telepek létesítését.
Tervek és költségvetések díjtalanul.
ELSŐRANGU REFERENCIÁK.

A „Titania” gyorsgőzmozgógép

felülmúl minden mosógépet, bármely konkurrenzához tartoznak (olyanokat is melyek nagy lármával és giczi reklámmal hirdettek); mos hófehérre harmad annyira időben, mint azelőtt; **kiméli** a fehérneműt eddig el nem ért módon; **megtakarít** 75% pénzt és időt és **olcsó**, de jó. Sok ezer áll üzemben és ugyanannyi az elismerőlevel.

Titania - mángorló. 17-féle nagyságban 2-3 keményfa-hengerrel, minden árfokozatban 35 K-tól feljebb. Öt évi jóállás jótállás.
Titania-forrófacsaró. elsőrendű paragonmi hengerrel, Prospektusok, plakátok és referenciák ingyen. Képviselek kerestetnek.
TITANIA-MŰVEK Wels, Felső-Ausztria 20. sz. Gyártanak különlegességek gyanánt: mosógépeket, takarmány-gyorsparókat, vetőgépeket, szénagerépbélyegeket, szegő-festékekötőket, különbözőket, stb.

Próbálja meg

minden háziasszony és meg fog győződni arról, hogy **igazán jó és olcsó rumot és likőröket házilag készíteni.**

Watterich likőr és rum esszenciák adagos üvegekben, minden kívánt izben kaphatók, **adagonként 60 filléért** úgy, hogy másfél liter igen jó zamatu

rum 2.88 korona vagy 3 liter igen finom házi likőr legfeljebb 3 koronába kerül.

Csak Watterich névvel ellátott üvegek vagy csomagok a valódiak és kapható csak kizárólag

Budapest, VII., Dohány-utca 5. WATTERICH A.

droguista- és esszencia-nagykereskedőnél. Utasítást küldünk ingyen.

David Károly és Fia

doboz-, papíraru- és szabad. fémkapocsgyára

Budapesten, I., Mészáros-utca 58.

Telefon sz.: 41-48. Sörgönczim: Cartonage.

Gőzerőre berendezve.

A magyar kir. dohányjövődék szállítója.

Napi gyártás 150,000 doboz.

LOHR Mária
Csiszko-, vegyszeti tisztító és festészet
intézet. Gyár: VIII., **Baross-utca 85.**
Fióküzletek: IV., Eski-út 6, VI., Andrássy-út 16, VIII., József-körút 2, IX., Calvin-tér 9, V., Harmad-csüd-utca 3, VI., Teréz-körút 39.

Les „Alexander”, „Mars”, „Hercules” stb. korcsolyák.

Téli sportcikkék.

Jég-Hockey, Rodel, Flexible-Flyer, Bobsleigh, Toboggan, Skeleton. — Hó- és jégport-sapkák, keztyűk, Sweaterok, hócipők stb., legfinomabb minőségben. Árjegyzéket bérmentve küld.

Weszely István, Budapest, IV., Váci-utca 9.

AZ ORSZ. MAGY. IPAR-MŰVÉSZETI ISKOLA
CSIPKE-OSZTÁLYA
KÉSZIT VALÓDI HALÁSI-REOZE- ÉS VERT OSIPKÉT. OSIPKÉS TÁRGYAKAT, MINT BLOUSOKAT, FÜGGÖNYÖKET, TERITÖKET STB. EREDETI TERVEK UTÁN AZ IS-
KOLA ÖSSZEÁLLIT. OSIPKEKÉSZÍTÉST TANIT.
BUDAPEST, IV. KIGYÓ-TÉR 1.

Legtökéletesebb aroztisztító- és szépítő-szerek minden arcot üdít, frissít és szépít a **KRIEGER-féle**
AKÁCZIA-crème 2 korona
-puder 1 korona
-szappan 1 korona
Törvényesen védve. Hatásuk csodás. Széplőt, májtöltőt, ráncot, pattanást biztosan eltávolít. Nemcsak hasznában, hanem az egész világon közközeltségnek örvendenek. — Főraktár: **KORONA-gyógyszertár** Bpest, Kalvin-tér. Postal szék. naponta.

A Franklin-Társulat kiadásában legújabban megjelent:
Mikszáth Kálmán
A Noszty fiú esete Tóth Marival.
Három kötet.
Ára fűzve 12 korona. Díszkötésben 18 korona.
Kapható:
Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nél Budapest, VI., Andrássy-út 21. sz. a. és minden könyvkereskedésben.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában legújabbán megjelent:
Alexander Bernát
Művészet
A művészet értékéről
A művészeti nevelésről
Díszes kiállításban, merített papíron ára 4 korona
Kapható: **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nél Budapest, VI., Andrássy-út 21. és minden könyvkereskedésben.

Vérszegénység, étvágytalanság, idegesség gyógyítására és gyenge gyermekek, valamint fiatal leányok erősítésére a legkiválóbb készítmény, a **KRIEGER-féle TOKAJI CHINA VASBOR**
Valódi tokaji borból készül, nagyon kellemes ízű. Halka ízű. Kis üveg ára 3.20 K, nagy üveg 6 K a gyógyszerárban. Postal székeltetés naponta utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése után. **KORONA-gyógyszertár** Budapest, Kalvin-tér.

Szereti a gyomrát és egészségét?

Akkor próbálja ki a „Divinus” növény-keveréket és meg fog győződni, hogy ezen kitűnő házi-szer nemcsak jó és kellemes, de nagyszerű hatású is van a gyomor és egészségre.

„Divinus” növény-keverék.

Egy doboz elegendő 5 liter **legjobb gyomor-erősítő-likőr** (á la Chartreuse) könnyű és olcsó elkészítéséhez. Kitűnő házi-szer! — Egy doboz ára 1 korona 50 fillér.

„Divinus” tea-pasztillák.

Egy doboz tartalmaz 50 drb pasztillát, melyekből egy drb elegendő 2-4 csésze **legzamatosabb orosz tea** könnyű és olcsó elkészítéséhez. Házitartásban, utazáson, vadászaton stb. nélkülözhetlen. Egy doboz ára 1 kor.

„Divinus” likőr- és rum-esszenciák

csinos zsebüvegben, minden kívánt izben. Egy zsebüveg ára 1 korona.

Csak „Divinus” védjegy és aláírással valódiak. Kapható a legtöbb gyógyszerár, drogeria, fűszer- és csemege-üzletben, vagy küldi a **Waltersdorfer Pál droguista** főraktár: Budapest, VII. ker., Rákóczi-ut 8. szám.

VALÓDI RÉZBUTOR, FORRASZ NÉLKÜLI.

Hazai gyártmány! Elismert elsőrendű minőségű. Jobb, szebb, tartósabb és olcsóbb a galvanizált vascsövekből készült fémbutornál. Hézag nélküli, teljesen féregmentes. Nem kell pasztával fényesíteni. Szintartó, takarítása alig kerül munkába, mert legfinomabb angol vernierrel van patinázva. Legalkalmasabb butor: **finom hálószobák, szállodák, intézetek, szanatóriumok, kastélyok és kórházak részére.** — Izléses, modern minták dús választékban.

PÁPAI és NÁTHÁN vas- és rézbutor gyárosoknál
Budapest, VI. ker., Andrássy-ut 2. szám. Saroképület, Fonciére-palota.

Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve küldetik.

Most jelent meg: **A tudomány értéke.**
Írta Dr. Nagy József.
Ára 1 korona.
Kapható **LAMPEL R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t. Budapest, Andrássy-út 21.

KNUTH KÁROLY
mérnök és gyáros 11920
Os. és kir. fensége József főherceg udv. szabítója.
Gyár és iroda:
Budapest, VII. ker., Garay-utca 10.
Központi víz- és gőzfűtések, légszusz- és vízvezeték, csatornázások, szellőztetések, szivattyúk, vízerőművi emelőgépek stb.
Tervek, költségvetések, jövődelmi előirányzatok gyorsan készíthetnek.

BERKETZ ISTVÁN UTÓDA

*** kelmefestő és vegytisztító gyára ***

Budapest, IX. ker., Kinizsy-utca 14. szám. Cégtulajdonos: Kovács Endre.

Külföldi: Páris, Bécs, Budapest, Szeged. Alapítatott 1864. Telefon 63-36. Vidéki megbízások pontosan teljesítenek. Gyűjtőtelepek: Andrássy-út 50. szám. Lipót-kört 16. szám. Isabella-utca 68. szám. Rákóczi-út 78. szám. Ullői-út 30. szám. Váci-utca 51. szám.

Modern zeneköltők albuma

Operettek, táncok, dalok, cabaretszámok, kuplék gyűjteménye. — A Népszínház-Vígopera, a Magyar-Színház, a Király-Színház, a Fővárosi Orpheum és az összes Cabaretek műsorából egy szép kiállítás kötetben jelent meg. A kötet 107 oldalra terjed és magában foglalja Lehár, Madar, Szabados, Sármas, Linka, Camillo, Hetényi, Zeriovits és más híres zeneszerzők legjobb termékeit. E gyűjtemény, mely külön-külön 70 koronába kerül.

5 K 80 f.-ért bérmentesen kapható ZIPSER és KÖNIG

zeneműkereskedésben Budapest, Andrássy-ut.

Ha őszül a haja,

ne használjon mást, mint a „STELLA“-HAJVIZET,

mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer, mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvege 2 K.

ZOLTÁN BELA gyógyszerárban, Budapest, V/49, Szabadság-ter, Sétátér-utca sarkán.

Rozsnyay Pepsin bora.

Kellemes ízű, kiváló jó hatáson szer étvágytalanság, rendetlen emésztés és gyomor-nyengeség ellen.

Étkezés közben véve, megóvja a gyomortelhetéstől. Egy üveg ára 3 kor. 20 fill.

12293 Kapható: minden gyógyszerárban valamint

ROZSNYAY MÁTYÁS gyógyszerárban ARAD, Szabadság-ter.

A MAGYAR GAZDÁK LEGNAGYOBB ELLENSÉGE A TŰZ,

mely a forró nyári szárazságban évről-évre óriási károkat okoz. Nagy gazdaságokat, egész községeket pusztít el. Legjobb védelem a tűz ellen a

MINIMAX

önműködő tűzoltó készülék, melyvel bármely laikus még esirájában elfejtheti azt.

Erről számtalan bizonyítvány tanuskodik! Az ország legnagyobb birtokosai sok száz példányban szerették be Minimax kézi tűzoltó készülékeinket.

Felvilágosítással szívesen szolgál a **Magyar Minimax Gyár Részv.-Társ.** Budapest, VII., Ilka-utca 31. Telefon 37-31. Telefon 37-31.

Páratlan és csodás hatású arczsépjítő és finomító a Földes-féle

Margit-crème

főúri körökben használt készítmény. Zsirtalan, ártalmatlan, rögtön szépít. Az egész világon kapható 1 és 2 koronás téglékben. Margit-szappan 70 f., Margit-pouder 1 K 20 f. három színben kapható. Tessék a záróvédjegyre ügyelni és csakis eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmatlanságáért és kitűnő hatásáért felelősséget vállal

..... a készítő
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

Tátralomnicz télen

A Tátra PALÓTA SZÁLLODA 1909 február végéig van nyitva. Kényelmes közös helyiségek: hall, olvasó- és íróterem, női szalon, American Bar; fényes étterem elsőrangú konyhával, nagy fedett sétány. Az összes helyiségekben központi fűtés, villamos világítás. Lift. Posta, távirda és interurban telefon. Korsolyapálya, Bob, rodli, skeleton, rennwolli, ski, egy- és kétlovas szánok, helyben bérelhetők. Karban tartott sétatutak. A vasút a téli idény alatt is Tátralomniczig közlekedik. Elsőrangú teljes ellátás (penzió: reggeli, ebéd, oszonna és vacsora) lakással

egy személyre 13 koronától kezdve, két személyre 25 koronától kezdve.

Prospektussal és felvilágosítással készséggel szolgál a **Fürdőigazgatóság, Tátralomniczon.** Gundel Károly, igazgató.

MAGYARON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB NERVEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapítatott 1847.

János

Präusweller

Szegeden. Ca. és kir. kirárolagosa szab. chronometer- és műoris, főtárlója a remontoir ingóráknak stb. stb.

ÓRAK, EKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltetnek.

GRAND PRIX PARIS 1900 ST. LOUIS 1904

PIANOS, HARMONIUM

SCHIEDMAYER

PIANOFORTEFABRIK

vorm. J. & P. SCHIEDMAYER K.u.K. Hoflieferanten STUTTGART Neckarstr. 12.

Egyedüli képviselő Magyarországon részére: Chmel J. és Fia Budapest, Gizella-ter.

Párisi világhírlás Grand Prix 1900.

Kwizda-fele Restitutions-fluid

mosóvíz lovak számára

Szódóvíz, czimke és csomagolás védve.

Egy üveg ára 2 K 80 f.

40 év óta az utvári- és verseny-istállóknak van használatban nagyob strapáknál elő- és uteró-sítól, inak merevségénél, stb. az idomításnál kiváló munkára képesíti a lovakat

Kwizda-féle Restitutions-fluid csak a mellék-ít védjeggyel való. Képes árjegyzéket ingyen és bérmentve

Főraktár: Török Jozsef gyógyszerész, Budapest, Király-u. 12 és Andrássy-ut 26.

Gyermekek elismert legkiválóbb tápszere a Phosphate Falières.

Kapható minden gyógyszerárban

Egy nagy doboz ára 3 kor. 80 fillér.

Főraktár: **ZOLTÁN BELA** gyógyszerár Budapest, V., Szabadság-ter (N. Korona-u. sarok) Erdeklődőknek ismertetőfüzet, díjtalanul

Kész ágyak

vörös ágybortól, jó minőségű, 1 Anna vagy egy alátámasztó, 180 cm. hosszú, 116 cm. széles K 10, 12, 15 és 18. 2 méter hosszú, 140 cm. széles K 13, 15, 18, 21. 1 fejtámasztó 80 cm. hosszú, 85 cm. széles K 3, 3.50 és 4. 90 cm. hosszú, 70 cm. széles K 4.50 és 5.50. Készítés teljessé mindenki számára is. 3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100.

Sachsen Benedikt Lobes 989. (Pilsen mellett, Csehország).

VASÁRNAPI UJSÁG

2. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, JANUÁR 10.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «Világkronika»-val negyedévenként 80 fillérrel több. Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldij is eszátolandó.

MESSINA.

ASZICILIAI retentő földrengés, a legnagyobb elemi csapások egyike, melyeket a történelem ismer, ráfordította Messinára az egész világ figyelmét. Oly vidék pusztult itt el, a mely úgyszólván bölcsője volt az európai művelődésnek, a mely közvetítő helye volt a görög műveltség s a római államhatalom érintkezésének.

Magát Messina városát Krisztus előtt 730-ban görög gyarmatosok alapították.

Az ókorból fennmaradt, bámulatos nagy szabású templomok és más épületek romjai egész Sziciliában a görög telepítvényesek művei. 827-ben Krisztus születése után az arabok foglalták el Sziciliát és oly virágzóvá tették, hogy midőn a kereszties hadjáratok alkalmával majd a normannok, majd a Hohenstaufenek lettek a sziget urai, bőséges kulturát és gazdagságot találtak itt.

Később az aragoniai királyok, majd V. Károly német-római császár és végre a Bourbonok lettek Szicilia urai. De a régi fényt és dicsőséget senki sem tudta visszaidézni és megtartani.

Messina városának központja a normannok

UTCZAI KÉP MESSINÁBÓL.

által 1098 évben korai gót stílusban épített székesegyház.

A székesegyház előtt, oldalt áll a város

ókori pártfogójának, Neptunnak szobra, melyet Michael Angelo egyik tanítványa faragott kőbe.

A város, mely a tengerparttól mérsékeltlen felemelkedő magaslatra van építve, igen szabályos és az olaszországi városoktól jórészt elütő rendben van építve. Sajátságos a kikötő, mely természeti alakjánál fogva félholdhoz vagy pedig sarlóhoz hasonlítható, a minthogy Messina ókori görög neve «Zankle», a mi «sarló» jelent. E sarlóalakú keskeny földnyelv mely, a szárazföldről a tengerbe nyúlik, onnan ered, hogy e kiálló szélek egy elszűkült tűzhányókráter megmaradt szélei, melynek területét egyharmad részben elmosta a tenger vize; a kerület megmaradt része adja a sarlóalakot.

A TENGERPARTI KORZÓ MESSINÁBAN.